SHARE
Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe
50+ in Europe

Euroopa Liit
Euroopa Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

TALLINN UNIVERSITY
Estonian Institute for Population Studies

SHARE

Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe

SHARE 8. LAINE
PIKK KÜSITLUSJUHEND

Tallinn 2019

Sisukord

1. SHARE UURINGU LÜHIÜLEVAADE. 3

2. SHARE UURINGU TÄHTSUS JA UNIKAALSUS 3

3. ÜHISED INTERVJUEERIMISE REEGLID 4
3.1. Küsitleja roll. 4
3.2. Vastaja roll 4
3.3. Enda tutvustamine vastajale 4
3.4. Küsitlemise etapid 5

4. SHARE VALIM 8

5. VALIMISSE SATTUNUD ISIKUTE OTSIMINE JA VASTAMA MOTIVEERIMINE 9

6. VALIMI HALDAMINE JA KONTAKTEERUMISE PROTOKOLL 10
6.1 KUIDAS LISADA UUS KONTAKT 12
6.2. LEIBKONNATABELI TÄITMINE 13
6.3. PROXY-INTERVJUU 15
6.4. KÜSITLUS HOOLDEKODUS 16

7. FÜÜSILISED TESTID 17
7.1. Test 1: sõnade loetelu 17
7.2. Test 2: käe haardetugevus 18
7.3. Test 3: Kognitiivsete võimete testid 19

8. ELULÕPUINTERVJUU 21

9. ANDMETE SÜNKRONISEERIMINE 22

10. EESTI MOODUL 23

11. SISUJUHISED 23
11.1. Abimaterjal küsimuste sisu mõistmiseks, ehk Q by Q (Küsimused küsimuste kohta) 23
11.2 Varad ja säästud: Pensionifondide nimekiri 23
11.3. Pangakontod 24
11.4 Puhkuseosakud 24
11.5. AMETITE MÄRKIMINE 25
11.6. HARIDUSKÜSIMUSED 26
11.7. HOOLDUSKINDLUSTUS EESTIS 33
11.8. MÕNED TÄHELEPANUOSUTUSED PÕHIKÜSIMUSTE KOHTA 34

12. INTERVJUU LÕPETAMINE 34

1. SHARE UURINGU LÜHIÜLEVAADE.

SHARE on Euroopa paneeluuring 50+ vanuses inimeste tervisliku seisundi, vananemise ja pensionile jäämise kohta.

Elanikkond vananeb, seega on tegemist väga olulise teemaga. Oluline on teada, millist abi on vaja planeerida riiklikuks sotsiaalkindlustuseks; millised peavad olema arendused nii meditsiinis, sotsiaalelus kui majanduses. Samuti otsib uuring vastuseid küsimustele, kuivõrd mõjutab üldine elukvaliteet inimeste tervislikku seisundit ja mil määral on seotud majanduslikud ressursid ja inimeste toimetulek pensionieas.

Aastatel 2004–2017 on läbi on viidud SHARE seitse lainet 20 Euroopa riigis. Viimases (7.) laines osalesid esimest korda kõik Euroopa Liidu liikmesriigid, sh näiteks Läti, Leedu ja Soome. Eesti liitus SHARE uuringuga 2011. aastal neljanda lainega. Küsitlust on planeeritud jätkata kuni aastani 2024. Uuringulaine viiakse läbi igal teisel aastal. Paneeli moodustavad projekti alguses juhuvaliku teel uuringusse kaasatud inimesed, kes esindavad 50+ vanuses elanikkonda Eestis, ning igasse lainesse kaasatakse ka uusi inimesi, kes on vahepeal jõudnud vaadeldavasse vanusrühma. Uued valimiliikmed jäävad samuti edaspidi igal teisel aastal oma elumuutuste kohta vastuseid andma.

SHARE rahvusvahelist uuringut koordineerib Max Plancki Sotsiaalpoliitika instituudi juures asuv Saksamaa vananemisökonoomika keskus Münchenis. SHARE uuringut läbiviivad maad asutasid 2011. aastal rahvusvaheliste õigustega organisatsiooni SHARE ERIC. Rahvusvahelisse uuringumeeskonda kuuluvad erinevate valdkondade sajad spetsialistid tervest Euroopast.

Euroopa Komisjon on nimetanud SHARE uuringu riikide sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse võrreldavate poliitikate hindamise peamiseks allikaks (Sotsiaalne Agenda 2009, ERIC 2011). SHARE uuringu tulemuste põhjal hinnatakse Euroopa riike, kui hästi “toimivad” neil pensionipoliitika, tervisepoliitika, hoolekandepoliitika jne.

Küsimustik on koostatud inglise keeles ning tõlgitud osalevate riikide keeltesse (keeleversioone on kokku 40). Lisainformatsiooni saab SHARE kodulehelt www.share-project.org ja SHARE Eesti kodulehelt www.share-estonia.ee.

Eestis koordineerib küsitlust Tallinna Ülikooli Eesti demograafia keskus koostöös Sotsiaalministeeriumi, Tervise Arengu Instituudi ja teiste instituutidega Tallina Ülikoolist, Tartu Ülikoolist ja Tallinna Tehnikaülikoolist. Eestis viib 8. laine küsitlust läbi Statistikaamet.

2. SHARE UURINGU TÄHTSUS JA UNIKAALSUS

SHARE on üks esimesi võrdlusuuringuid Euroopas, mis kogub vananemisprotsessi mõistmiseks ja seostamiseks vajalikku andmestikku. Vananemise näitajatega seotakse majanduslikke, sotsiaalseid, psühholoogilisi ja füüsilisi tegureid. SHARE-l on sõsaruuringud Ameerika Ühendriikides (Tervise ja töjäätu uuring ehk Health and Retirement Survey (HRS)), Inglismaal (Inglismaa Longituudne Vananemisuuring e. English Longitudinal Study on Ageing (ELSA)) ja Aasias (Korea Longituudne Vananemisuuring (KoLSA; Jaapani Vananemis- ja tööjätu-uuring (JSAR)). Sedalaadi rahvusvaheline mõõde annab võimaluse leida riiklike poliitikameetmete mõju ja konkreetsete tingimuste omavahelisi seoseid ning otsida toimivaid lahendusi.

Mille poolest SHARE eristub teistest sotsiaaluuringutest?
a. valimis on inimesed kuni oma elu lõpuni
b. info inimese/rahva/elu kui terviku kohta
c. mahukas – valim on esinduslik ja ankeet väga mahukas
d. longituudne (küsitletakse samu inimesi igal teisel aastal)
d. võimaldab võrdlust (eelharmoniseeritud näitajatega, üle-euroopaline)
e. andmed on usaldusväärsed
f. uuendused sotsiaalteaduslike andmete kogumises: näiteks biomarkerid (6. laine), sotsiaalne võrgustik (4. Laine ja 6.laine), sotsiaalne ja materiaalne ilmajäetus (5.laine), võimalus seostada administratiivregistritega, retrospektiivne elulugu (7. laine)

g. SHARE on Euroopa kõige suurem sotsiaaluuring osalevate riikide/keelte mõttes

Kui paneeli sattunud inimesed küsivad, et miks on vaja küsitlust korrata nii sagedasti – igal teisel aastal – siis vastus on lihtne: SHARE on ainus rahvusvaheline uuring Euroopas, mis käsitleb vananemist kui protsessi, sest vananemine ei ole ju inimese elus ühekordne sündmus. Protsessi uurimiseks peab ka küsitlemie olema pidev.

3. ÜHISED INTERVJUEERIMISE REEGLID

Intervjueerimise eesmärk on koguda võrreldavat informatsiooni ühise küsimustikuga kõigis osalevates riikides. Selle eesmärgi täitmiseks on välja töötatud **ühised reeglid** ning küsitlejatel tuleb täpselt omandada küsitlemise tehnikad. Kui kõigi riikide küsitlejad nendest reeglitest kinni peavad ning kasutavad ühesuguseid tehnikaid, siis on võimalik tagada, et küsimused esitatakse samal viisil kõigis riikides ning küsitleja mõju hinnangutele on minimaalne.

3.1. Küsitleja roll.

Küsitlejal on testküsitluse läbiviimisel kaks võrdselt olulist rolli. Intervjueerimise ajal tuleb esitada küsimused ja sisestada vastused ning kui selles protsessis on tõrkeid, siis nende kohta tuleb sisestada märkused. Küsitleja peab tundma küsimusi ja rõhutama nende esitamisel olulisi võtmesõnu. Vastaja abistamiseks tuleb kasutada neutraalset üleküsimist ning tagasisidestamist viisil, et vastaja tunneb end mugavalt ja vastab ausalt ning täpselt. On oluline, et vastaja tunnetab küsitlejat kui professionaalset ja intervjueerimisest huvitatud vaatlejat.

3.2. Vastaja roll

Vastaja roll intervjuu juures on küsimuste kuulamine ning täpsete vastuste andmine. Ideaalses olukorras küsib vastaja vajadusel selgitusi ning püüab vältida segaste vastuste andmist, keskendudes esitatud küsimustele vastamisele ja kommenteerides küsimusi ainult vastamiseks.

Seda, kas vastaja küsimusest aru sai, peab küsitleja mõistma protsessi käigus, mitte eraldi küsides.

3.3. Enda tutvustamine vastajale

Lisaks küsitlemise tehnikale on oluline ka intervjuu läbiviimise toon. See algab juba iseenda tutvustamisest. Alustage alati vastajaga kontakti sellega, et ütlete oma täisnime. Valimisse sattunud isikule tuleb rõhutada:

- Sa oled professionaalne küsitleja
- Sa esindad riiklikku organisatsiooni
- Uuring on unikaalne. Küsimustik sisaldab väga olulisi küsimusi valdkonna uurimiseks (vt punkt 2)
- Valimisse sattunud isiku osalemine on oluline valdkonna uurimiseks, sest ta esindab Eestis 70 teist inimest, kes on samas vanusrühmas, samast soost ja elab samas piirkonnas.

Neid punkte saab tutvustada ainult siis, kui küsitleja on ise uuringuga väga hästi kursis ja usub ka ise uuringu vajalikkusesse. Samuti peab küsitleja väga hästi valdama intervjueerimise tehnikaid.

Küsitleja peab ka ise:

- Olema tõsiseltvõetav, lahke ja enesekindel. Küsitleja poolne närvilisus või ebakindlus võib tekitada vastajale ebameeldiva tunde.
- Rääkima sobiva tempoga ja selgelt, ilmeka ning viisaka tooniga.
- Jätma igale vastajale tunde, et vastaja on oluline uuringu seisukohalt.

Peab arvestama, et erinevad inimesed vajavad erinevat lähenemist. Uuringu tutvustamisel tuleb rõhutada erinevaid aspekte. Seega peab küsitleja olema väga hea inimesetundja.

Küsitleja enda tutvustus peab igal juhul sisaldama:

- Küsitleja nime
- Esindatava organisatsiooni nime – Statistikaamet (Tallinna Ülikooli koostööpartner)
- Uuringu lühikest ülevaadet

- Vajalikku lisateavet, et motiveerida valimisse sattunud isikut vastama

Kindlasti tuleb vastajale öelda intervjuu alguses, et küsitluses osalemine on vabatahtlik ning igal juhul tagatakse vastaja konfidentsiaalsus. Kui intervjuu jooksul esineb küsimusi, millele vastaja ei soovi vastata, siis tuleb seda kindlasti öelda ning selle küsimuse saab vahele jätta ja minna järgmise küsimuse juurde. Kõiki vastuseid käsitletakse konfidentsiaalsetena ning andmeid kasutatakse ainult üldistatult. Andmeid kasutatakse analüüsimiseks teadustöödes.

3.4. Küsitlemise etapid

Küsitlemine koosneb tavaliselt neljast etapist: küsimuse esitamine, küsimuse selgitamine ja neutraalne üleküsimine, tagasisidestamine ja lõpuks vastuste kirjapanek.

Küsimuste esitamine.
Selleks, et tagada vastuste võrreldavus erinevates küsitluspiirkondades ja riikides, peavad kõik küsitlejad küsimused esitama täpselt ühesugusel viisil. Küsimused tuleb ette lugeda sõna-sõnalt ühtemoodi, küsimusi ei tohi lühendada, sõnu asendada ega küsimust kohandada. Isegi väikesed ja tähtsusetuna tunduvad sõnastuse muudatused võivad põhjustada erinevat arusaama.

Ettelugemise reeglid:

a) Küsimus tuleb sõna-sõnalt ette lugeda nii, nagu see arvutiekraanil on.
b) Küsimus tuleb ette lugeda heas tempos ning vajalike pausidega.
c) Küsimused tuleb ette lugeda ilmekalt, kasutades meeldivat hääletooni. Küsitleja peab kasutama selget, meeldivat intonatsiooni, millest kostub huvitatust ja professionaalsust.
d) Küsitleja peab olema veendunud, et vastaja on kogu küsimust kuulnud ja küsimusest aru saanud. See on oluline, et küsimus teeniks oma eesmärki ning vastaja annaks vastuse selle kohta, mida meil on vaja teada saada.
e) Kui vastaja katkestab küsitlejat vastusega enne, kui küsitleja on jõudnud küsimuse lõpuni ette lugeda, peab küsitleja küsimust kordama ning olema veendunud, et vastaja kuulas küsimuse lõpuni. Ka sellisel juhul ei tohi küsimuse sõnastust muuta ning küsimus tuleb lugeda ette täpselt nii, nagu see on kirjas.
f) Situatsioonides, kus vastaja katkestab sõnadega: „Seda te juba küsisite“ vms ning küsitleja järjekindlalt küsimust kordab, võib vastajale tunduda, et küsitleja ei kuula teda ning pole tegelikult vastustest huvitatud. Selline situatsioon võib tuleneda sellest, et küsimustikus on teatud põhjustel sarnaseid küsimusi. Samuti ka sellest, et vastaja ei pruugi vastamisel alati keskenduda esitatud küsimusele, vaid anda lisainformatsiooni, mida selles küsimuses küll ei küsita, kuid küsitakse edaspidi. Sellises situatsioonis on kaks lahendust:
    - Küsida juba eelnevalt antud informatsiooni kinnitust. Peale küsimuse sõna-sõnalt ettelugemist võib küsitleja lisada lause, milles sisaldub vastaja poolt juba eelnevalt antud informatsiooni. Näiteks „Te ütlesite varem, et ... . Kas see on õige?“
    - Esitada küsimus eessõnaga. Kui vastaja on juba sellise info andnud, siis võib selle lisada küsimusele eelnevasse lausesse. Näiteks „Te ütlesite enne, et ..., kuid ma pean siiski esitama selle küsimuse nii nagu see kirjas on“.
g) Mitte mingil juhul ei tohi küsitleja vahele jätta mitte ühtegi küsimust, ka siis mitte, kui küsitleja on veendunud, et ta teab vastust.
h) Ka ei tohi vastajat oma arvamuste või hinnangutega suunata. Hea küsitleja saab üsna intervjuu alguses aru, milline vastaja on – tema väärtushinnangud, elustiil jms. Seetõttu oskab küsitleja ette aimata, kuidas vastaja võiks küsimustele vastata. Küsitleja ei tohi seda välja näidata ning sellest lähtuvalt küsimusi täiendada fraasidega nagu „Ma tean, et tõenäoliselt Teiega pole sellist asja olnud, aga ...“. On väga oluline, et küsitleja selliseid hinnanguid välja ei näita ning selliseid kommentaare ei tee.
i) Kui teile tunudb, et küsimus tuleks kuidagi teisiti sõnastada, palun kasutage **CTRL-M** ja kirjutage omapoolne sõnastus küsimusele märkusena, kuid ärge ise sõnastust muutke küsitlemisel.
j) Kui teile tundub, et vastaja ei saanud küsimusest aru või sai valesti aru, palun kasutage CTRL-M ja kirjutage vastav tähelepanek ülesse, kuid ärge ise vastaja vastust muutke.

k) Kui tarkvara ei anna küsimusi õiges järjekorras, või on tekstis sees arsusaamatuid kohti või tarkvara ei lase sisestada õiget vastust, palun kasutage CTRL-M ja kirjutage vastav tähelepanek ülesse nii, et see segaks võimalikult vähe vastajat.

Arvuti ekraanil on küsimustes kasutatud järgmist kirjastiili:

- Tavaline tekst tavalises fondis: tuleb küsitlejal sõna-sõnalt ette lugeda.
- Kui tavalises tekstis on mõni sõna **tugevas kirjas** (bold): need sõnad on olulisemad ning küsimuse ette lugemisel tuleb neid sõnu rõhutada.
- Tugevas kirjas (bold)tekst, mis algab lühendiga **INT**: on küsitlejale mõeldud juhis ja seda ei tule ette lugeda.
- Sulgudes tekst (näiteks (*12 viimase kuu jooksul*)): on korduv. See tuleb ette lugeda esimene kord ning seejärel võib vajadusel jätta paaril järgmisel korral ette lugemata.
- Kaardil olevaid variante ei pea tavaliselt ette lugema, kuid kui vastajal on lugemisega raskusi, siis tuleb vastajale ette lugeda ka kaardil olevad variandid.

Küsimuste selgitamine ning neutraalne üleküsimine.

Vastaja vajab lisaselgitusi, kui ta ei saa küsimusele vastata, sest ta ei saa küsimusest aru. Neutraalne üleküsimine on vajalik sel juhul, kui vastaja saab küsimusest aru, kuid siiski annab vastuse, mis küsimusega ei sobi või mida ei ole võimalik sisestada (vastusevarianti ei ole).

Reeglid lisaselgituste andmiseks ja neutraalseks üleküsimiseks:

a) Kui vastaja ei saanud küsimusest aru, ei kuulnud või unustas küsimuse, siis tuleb see uuesti ette lugeda täpselt niimoodi, nagu kirjas on. Ette tuleb lugeda kogu küsimus. Ainult sel juhul, kui vastaja küsib konkreetselt mingi küsimuse osa kohta, tuleb ette lugeda vajalik osa küsimusest. Võib alustada sõnadega: “las ma kordan küsimust” või “ma loen küsimuse uuesti ette” vms. **Mitte mingil juhul ei tohi küsimust ümber sõnastada**. Lisainformatsiooniks tohib kasutada ainult intervjueerijale mõeldud märkusi, mis on näha ekraanil ja algavad lühendiga INT.

b) Kui vastaja annab vastuse, mis ei ole kooskõlas küsimusega või mida ei ole võimalik sisestada (vastusevarianti ei ole), siis võib alustada küsimuse kordamist neutraalse juhisega. Selleks on väljendid nagu:
   - Aga üldiselt, ...
   - Lubage ma kordan küsimust, ...
   - Aitäh, aga tavalisest situatsioonist rääkides ...
   - Arvestades tavalist olukorda, ...

   Näiteks:
   Küsitleja: “Kas te tunnete valu kõikidel päevadel?” (variandid jah või ei)
   Vastaja: “Mõnikord”
   Küsitleja: “Aga üldiselt, kas te tunnete valu kõikidel päevadel?”

c) Kui vastaja küsib lisaselgitusi määratlustele, näiteks: “mida sellega on mõeldud” või “kas selle all on mõeldud seda”, kuid lisaselgitusi ei ole ekraanil, siis tuleb vastata: “nii nagu teie arvates on õige” või “nii nagu teie aru saate” vms.

d) **Küsitleja EI TOHI anda lisaselgitusi, mis ei ole ekraanil ja EI TOHI küsimuse sõnastust muuta või kohandada.** Ainult nii saab tagada, et kõik vastajad nii Eestis kui kõikides teistes riikides saavad sama informatsiooni ning tulemused on võrreldavad.

e) Kui tundub, et vastaja ei saanud küsimusest aru või saab vastuse, mida ei ole võimalik sisestada (kodeerida), siis võib kasutada neutraalsel viisil küsimuste üleküsimist. Seda on vaja, kui:
   - Vastus ei olnud arusaadav
   - Vastust ei saa sisestada
   - Vastus ajab segadusse
   - Vastus ei sobi küsimusega

Neutraalsel viisil üleküsimist kasutatakse, et:

- Motiveerida vastajat küsimusest aru saama
- Saada täielik vastus
- Aidata vastajal keskenduda küsimusele

Neutraalseks üleküsimiseks toimi järgnevalt :

a) Anna vastajale hetk aega mõtlemiseks
b) Korda küsimust
c) Kasuta järgmisi neutraalseid lauseid:
    - Mida te silmas peate?
    - Kas võiksite täpsemalt selgitada?
    - Mida te sellega mõtlete?
    - Kas on veel ... (mingeid põhjusi)?
    - Mis nendest variantideks võiks kõige enam sobida?

Kui vastaja vastab "ei tea", tuleb vähemalt üks kord küsimus neutraalselt üle küsida.
Mitme vastusevariandiga küsimuste puhul (ütle kõik!) tuleb küsida "Kas on veel?" või "Veel midagi?" vms kuni kõik sobivad variandid on kirja pandud.

Tagasisidestamine.

Intervjuu ajal peab küsitleja reageerima vastaja vastustele, et hoida vastajat aktiivsena küsitlemise ajal ning näidata oma huvitatust. Samuti on tagasiside andmine kontrolli hoidmise võimalus küsitluse käigu üle. Kui tagasiside andmine on tavaliselt vajalik, et hoida vastaja motivatsiooni ning keskenduda küsitlemise teemale, tuleb olla ettevaatlik liiga sagedase ning ülemäärase tagasiside andmise eest.

Tagasisidestamine on vajalik, et julgustada vastama ja et kindlustada:

a) Vastaja kuulab ära kogu küsimuse
b) Vastaja annab täieliku vastuse küsimustele
c) Vastaja annab vastuse, mis sobib küsimusega
d) Vältida teemast kõrvalekaldumisi

Tagasisidestamise reeglid:

a) Saavutada hea koostöö, mitte saada "õiged" vastused
b) Kui vastaja annab vastuse, mida ei saa sisestada, siis **EI TOHI kasutada tagasisidestamist** vaid neutraalset üleküsimist
c) Tagasiside ei tohi mõjutada vastaja hinnanguid
d) Tagasiside tuleb anda siis, kui see on vajalik ning nii lühidalt, kui see on vajalik.
e) Tagasisidet on vaja anda umbes pooltel hästi vastatud küsimuste puhul
f) Kuna vastajad on enamasti vanemas eas ning küsitlus on pikk, siis on vaja hoida vastajat teemas:
    - Selles uuringus me soovime teada TEIE kogemusi.
    - Kui te soovite, võime sellest pikemalt rääkida peale intervjuu lõppu
    - Meil on veel palju küsimusi. Kas võiksime nendega edasi minna?

Tagasiside laused:

- Jah, seda on hea teada.
- Aitäh!
- Lubage, ma panen selle kirja.
- Lubage ma ütlen, kuidas ma aru sain.
- Ma tahan olla kindel, et ma sain aru.

Vastuste sisestamine.

a) Vastuse sisestamiseks tuleb tavaliselt märkida vastaja poolt valitud vastusevariant, sisestada öeldud number või tekst. Vastusevariantide numbrite sisestamisel **tuleb olla tähelepanelik**, et sisestada õige variandi number. Vastusevariantide numeratsioon ei ole sageli järjestikune.
b) Kui vastaja vastus ei vasta küsimuse või vastusevariantide sisule, siis tuleb küsimust korrata, kasutades neutraalse üleküsimise tehnikat. Kui küsitleja ei ole kindel, millise variandi alla vastus tuleb kodeerida, siis tuleb küsimus uuesti esitada.
c) Kui vastaja on teinud eelmistes vastustes vea ning see nõuab, et läheksite tagasi, kasutage vasak-parem nooleklahve (←, →, jne), kuid ärge kasutage üles-alla nooleklahve. NB! Ärge kasutage nooli märkuste sisestamise protsessis.
Paranduse juurest tagasi intervjuu viimase vastatud küsimuse juurde saab **klahviga End.**
d) Kui vastaja annab vastuse, kuid lisab selgituse mis näitab olukorra erandlikkust (kasutades näiteks sõnu „juhul kui", „väljaarvatud", „aga"), siis tuleb lisada küsimusele märkus. Märkuse lisamiseks saab kasutada klahvikombinatsiooni **CTRL+M**. Sellised märkused võivad osutuda

andmete analüüsimisel vajalikuks. Mõnikord täiendab vastaja oma vastust lihtsalt lisaselgitusega (kasutades näiteks sõnu „sellepärast et“, „siis“ jne) või sõnastab variandi pisut teisiti. Selliseid märkusi ei ole vaja kirja panna.

e) **“Ei tea”** vastuse sisestamiseks saab kasutada klahvikombinatsiooni **CTRL+K** ja **“Keeldub”** vastuse sisestamiseks **CTRL+R**. **Tuleb meeles pidada, et SHARE küsitlemise reeglite järgi tuleb „ei tea“ vastuse puhul kasutada vähemalt ühel korral neutraalse üleküsimise tehnikat**.

Home ja *End* klahvid viivad vastavalt intervjuu algusesse ja viimasele küsimusele, mis on vastatud.

Kui märkuse juures palutakse salvestada, siis tuleb vajutada salvesta peale, mitte edasi minna. Kui märkus on salvestatud, siis ekraanile ilmub väike kirjaklambri mark.

Kui tekst on ekraanil liiga väike, kasuta zoom+/- ja scrollimise funktsioone.

4. SHARE VALIM

SHARE uuringuvalim on võetud juhuvalikuga rahvastikuregistrist inimeste hulgast, kes on vähemalt 50 aastat vanad ja elavad registri andmetel Eestis. Iga isik on valitud nii, et ta oma vanuse, soo, etnilise kuuluvuse ja regionaalse asukoha tõttu võrdse tõenäosusega esindaks kõiki samade tunnustega inimesi antud rühmas. SHARE valim koosneb umbes 8000 isikust, kellest paneelisikuid on umbes 6000. Paneelisikuid küsitletakse seekord juba viiendat korda.

Kätte tuleb saada valimis antud kõik isikud. Abiks on eelmistes lainetes teada saadud elukohad ja telefoninumbrid, millelt tol korral kontakt on saadud. Lisatud on ka rahvastikuregistrist saadud aadress.

Valimis olevale isikule lisaks küsitletakse ka selle isiku abikaasat või elukaaslast, kui ta elab vastajaga samas leibkonnas. Kui valimis on vähemalt 50-aastased isikud, siis valimis oleva isiku abikaasa või elukaaslane, kui ta elab vastajaga samas leibkonnas, võetakse uuringusse sõltumata tema vanusest. Juhul, kui abikaasa või elukaaslane on vaimiisikust lainete vahelisel ajal lahku elama asunud, küsitletakse teda ja tema uut leibkonda sel juhul, kui ta oli eelmises laines vähemalt 50-aastane ja ta andis eelmises laines vastuseid. Need abikaasad või elukaaslased, kes on põhivastajast lahku elama asunud ja olid eelmises laines nooremad kui 50-aastased, langevad nüüd ja edaspidi küsitlusest välja. Valimiisikuteks 2019. aastal on isikud, kes on sündinud enne 1. jaanuari 1969 ehk sünniaastaga 1968 ja vanemad.

SHARE küsitluses küsitakse ka nende valimiisikute kohta, kes on eelnevates küsitluslainetes vastanud, kuid tänaseks surnud. Küsimused esitatakse tema viimase eluaasta kohta ehk teostatakse nn elulõpuintervjuu. Samuti küsitletakse valimiisikuid hooldekodus. Hooldekodus elava valimiisikuga kontakti saamiseks on küsitlejal abiks infokiri hooldekodu töötajale.

Juhul, kui vastaja ei ole võimeline ise vastama, on asendusvastaja SHARE küsitluses lubatud, välja arvatud neis osades, mida saab vastata ainult valimiisik ise. Need osad on vastavalt märgitud.

Valimiisikud on saanud eelnevalt postiga teate küsitleja peatsest saabumisest. Minnes kohtuma intervjueerijatavaga, on tarvis infokirja koopia kaasa võtta.

Küsitleja jaoks on ette valmistatud ka infokiri vastaja lähedaste jaoks. Seda saab kasutada olukorras, kus vastaja sugulased väljendavad vastuseisu sellele, et nende vanemas eas sugulast tahetaske küsitleda, või pole nad nad lihtsalt varem SHARE uuringust kuulnud. Infokirjas selgitatakse ka seda, kuidas hoitakse andmete konfidentsiaalsust.

Lisaks tavalisele infokirjale, saadetakse 8. laines eraldi kirja uue andmekaitse seaduse kohta. Kirjas on täpsemini lahti kirjutatud vastaja õigused ja kuidas tema antud vastuseid reaalselt kasutatase. Seda sama kirja peab küsitleja ulatama vastajale enne igat intervjuud ning peab veenduma, et vastaja on sellega tutvunud ja on nõus intervjuud andma.

5. VALIMISSE SATTUNUD ISIKUTE OTSIMINE JA VASTAMA MOTIVEERIMINE

Valimis olevat inimest tuleb otsida kuni küsitleja saab ta kätte või **minimaalselt kuus korda**, sealjuures:

- Erinevatel nädalapäevadel
- Erinevatel kellaaegadel
- Lubatud on nii silmast-silma kui telefonikontaktid, lisainformatsiooni küsimine lähedastelt ja naabritelt

Kui valimis oleva isikuga on kontakti saadud, siis on järgmine töö motiveerida teda vastama. SHARE on paneeluuring. Seega on eriti oluline esimesel korral saada võimalikult palju vastajaid – muidu ei jää järgmisteks kordadeks kedagi alles. Eesmärk on kätte saada 100% kõik valimiisikud. Vastama veenda tuleb ka neid, kes põhiisiku abikaasa või elukaaslasena pole varem üheski laines vastuseid andnud. Samuti tuleb veenda vastama ka kõiki ülejäänuid, kes on mõnes küsitluslaines osalenud, kuid näiteks eelmises vastuseid ei andnud.

Kogemus on näidanud, et peamiselt ei osale inimesed uuringus, sest:

- nad ei ole huvitatud
- neil ei ole aega
- nad ei osale kunagi uuringutes
- nad ei soovi loobuda privaatsusest
- neil on varasematest uuringutest negatiivsed mälestused.

Et olla edukas küsitleja tuleb arendada omaenda intervjueerija stiili, mis peab olema sobiv ja meeldiv ka vastaja jaoks. Siiski tasub meeles pidada järgmisi punkte:

a) Peab suutma luua sõbralik, meeldiv, professionaalne, empaatiline ja positiivne õhkkond, samas selgitades kui oluline on uuring ja kui oluline on valimisse sattunud inimeste vastamine. Tuleb rõhutada, et vastamise jooksul püütakse järgida vastaja vajaduse ja kindlasti ei tohi valimisse sattunud isikuga vaidlema minna.
b) Kui valimisse sattunud isik toob välja põhjuseid, miks ta ei saa uuringus osaleda, siis küsitlejal tuleks leida võimalusi ja pakkuda lahendusi. Tuleb leida võimalus, millele valimisse sattunud isik võiks vastata „jah“. Näiteks, kui vastaja ütleb, et ta ei jaksa nii pikale intervjuule vastata, tuleb pakkuda lahendust, et intervjuu võib teha mitmes osas.
c) Kui ei õnnestu veenda valimisse sattunud isikut vastama selle külastuse korral, siis tuleks siiski jätta sõnum: teie osalemine on nii oluline, et me peaksime seda veelkord arutama. Näiteks võib lõpetada külastuse lausega „Ma võtan teiega uuesti ühendust, kui teil on rohkem võimalusi vastamiseks“ või „Ma astun teinekord läbi, kui ma siin naabruses intervjuud teen“. On oluline lõpetada esmakordne kontakt vähemalt uue kontakti lootusega, kuid samal ajal arvestades valimisse sattunud isiku poolt väljatoodud põhjustega, miks ta uuringus osaleda ei saa.
d) On väga oluline rõhutada uuringus osalevate inimeste andmete kaitset ning konfidentsiaalsuse tagamist.
e) On väga oluline rõhutada vastaja olulisust – iga valimisse sattunud isik peab tundma, et just tema vastused on uuringu õnnestumise seisukohalt eriti olulised, et ta on unikaalse elukäiguga ning tema andmete puudumine uuringust tekitab olulise lünga andmestikus ning valimisse sattunud isikuid ei ole võimalik asendada.

Vastajad on välja toonud, et küsitleja puhul on eriti oluline:

a) **Professionaalsus** – sotsiaalteadlased on välja töötanud andmete kogumise võimalused. Küsitleja on spetsiaalselt selleks välja õpetatud professionaal ning tema töö on edaspidise töö alus. Enda tutvustamisel kasuta alati oma täisnime ning asutuse täisnime ja viita Euroopa Liidule.
b) **Saavuta uuringusse sattunud isiku tähelepanu.** Inimestel on tänapäeval palju kontakte mitmete ukse taha sattunud isikutega: kaubamüüjad, turu-uuringute küsitlejad jne. Töö välja põhjused, miks just Sinule peaks vastama ning töö välja põhjused, miks seda uuringut vaja on.
c) **Hoia ja arenda dialoogi** – me kõik armastame mõttevahetust ning vestlust. Kuid hoia joont – mina kuulan ja sina räägid. Meie jagame ainult informatsiooni. Vastaja peab uskuma, et tema vaated ja arvamused on olulised ning Sina kuulad ja mõistad seda. Selleks tuleb:
    - Anda vastaja küsimustele vastused, mis tema otsust mõjutavad positiivses suunas

- Vasta kiiresti ja lühidalt kasutades igapäevast ja mugavat keelt, mis on vastajale mõistetav ja arusaadav
- Väldi küsimusi, millele saab lühidalt vastata „jah“ või „ei“.

d) **Arenda oma teadmisi uuringust** – vastajad võivad küsida igasugust informatsiooni. Kui tekib küsimusi, millele vastata ei oska, siis küsi seda uuringu meeskonna käest ning täienda seeläbi oma teadmisi.

e) **Õpi tundma vastajaid** – iga kord, kui sa kontakteerud vastajatega, õpid neid pisut rohkem tundma. Sa õpid tundma nende päevakava ning sobivamaid kontakteerumise hetki. Pane kõik selline lisainfo kirja kontakteerumise käiku, siis on järgmistel suuremad võimalused neid teadmisi omandada.

f) **Mõtle läbi sagedasemad küsimused ja vastused, mida vastajad esitavad** – uuringusse sattunud isikud oskavad mitmel viisil küsida „Miks mina?“. Sinu ülesanne on neile selgitada seda neile arusaadaval moel. Alati kuula hoolikalt, millist keelt kasutab uuringusse sattunud isik, see aitab Sinul valida keelt, mida kasutada teda uuringus vastama motiveerimiseks. Tavaliselt esitatakse järgnevaid küsimusi:

a. Milliseid küsimusi mulle esitatakse?
b. Millest see uuring on?
c. Kui pikalt see küsitlus aega võtab?
d. Mida te nende vastustega peale hakkate?
e. Kes selle uuringu läbiviimise kinni maksab?
f. Miks on vaja, et mina vastaksin?
g. Kas keegi saab teada, millised vastused mina andsin?

g) **Kasuta aktiivse kuulamise tehnikat** – kuulamine on Sinu töö! Kui inimesed räägivad, siis nad ei taha nõu, soovitusi või suunamist, nad tahavad lihtsalt, et keegi kuulaks. Pane tähele vastaja sõnavara ning rääkimise stiili. Küsi lisaselgitusi näitamaks, et oled teda kuulanud. Kasuta vastaja sõnavara andes talle sellega tagasisidet, et sa teda kuulad.

h) **Pea kinni kokkulepitud ajakavast**.

6. VALIMI HALDAMINE JA KONTAKTEERUMISE PROTOKOLL

SHAREs on valimi haldamiseks ja kontaktide märkimiseks oma IT-süsteem. Selle nimi on Case CTRL(case control [keis kontroll]) ehk juhtumi kontrollimise süsteem. Selles süsteemis on:

1) info valimisse sattunud isiku ja leibkonna liikmete kohta: aadress, nimi, sugu, sünniaeg;
2) aadressimuudatus;
3) kontakteerumine: kontaktiviis, kontakti aeg ja tulemus;
4) kontakteerumise ja intervjuu tegemise ajakava;
5) info asendusvastaja ehk Proxy-vastaja kohta.

Case CTRL-i avamiseks klõpsa arvuti ekraanil ikoonil SHARE Case CTRL:

Avaneb sisselogimise aken, kuhu sisesta oma kasutajatunnus ja parool.

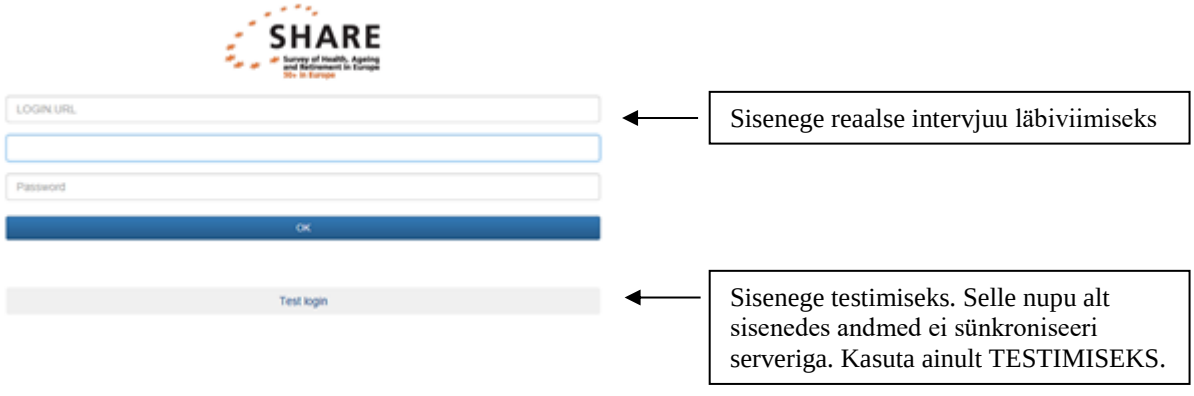

Kuidas näeb välja Case CTRL aken, näeb järgmiselt jooniselt. Menüü (sinine valgete joontega ruudukujuline ikoon) on sellel pildil lahti klõpsatud ja seal paistavad valikud:

Item	Description
Leibkonnad	Näitab valimisse sattunud leibkondade nimekirja
Ajakava	Näitab kokkuleppeid kalendrivaates
Sync	Sünkroniseeri andmeid Statistikaametiga
Sync log	Näitab edukalt toimunud sünkroniseerimisi
Zoom	Suurendab/väihendab Case CTRL fonti
Logi välja	Välju Case CTRL süsteemist
Language	Vaheta keel

Automaatselt avaneb Leibkondade loetelu. Siin Sa näed Sinu valimisse sattunud isikuid.

Saad neid otsida siit aknast või vaadata nimekirjast kasutades kerimisriba

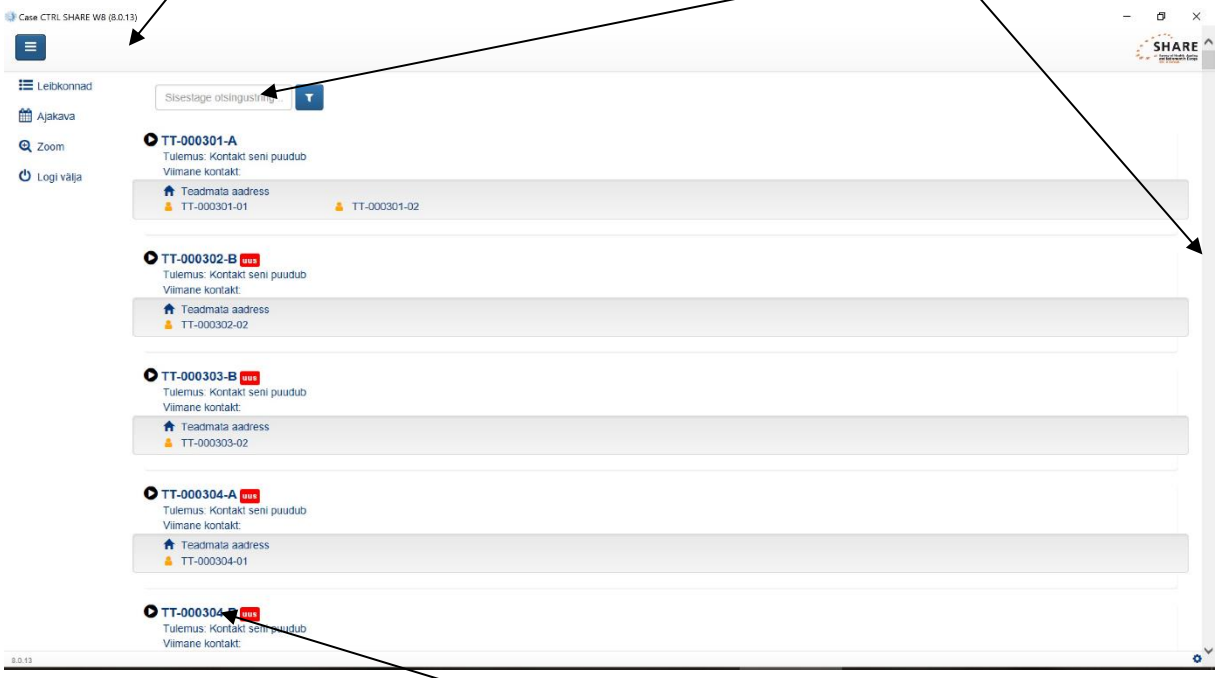

Kui oled leidnud Sind huvitava leibkonna, klõpsi leibkonna koodi peale ja avaneb leibkonna avaleht, kus saab liikuda leibkonna detailandmetele, kontaktivõtu infole, märkustesse ja rubriiki „Ajalugu“, kus on ülevaade selle leibkonnaga seotud sündmustest käesolevas laines.

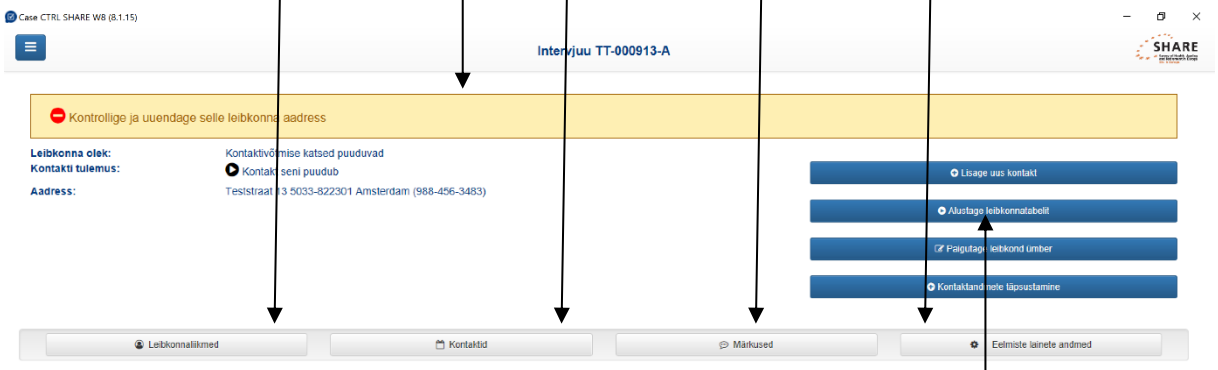

Kui kontaktivõtt õnnestus ja kohe saab alustada intervjuuga, liikuge „Alustage leibkonnatabelit“ peale. Kui kohe intervjuud teha ei saa, lisage info koontaktivõtu kohta, info muutunud elukoha kohta või lisage leibkonnale uus aadress, kasutades vastavalt nuppe „Lisage uus kontakt“, „Paigutage leibkond ümber“, „Kontaktandmete täpsustamine“.

Lehel **„Kontaktandmete täpsustamine“** on võimalik lisada ka aadresse, kust või kelle kaudu saab leibkonnaga veel kontakti, ning saab leibkonna aadressi juurde, mis iseenesest ei ole muutunud, sisestada uut kontakinfot – nt telefoninumber või e-mail.
Lehel **„Paigutage leibkond ümber“** saab lisada täiesti uus aadress, kui leibkond on kolinud.

Näiteks võib leibkonnal olla mitu aadressi, kui ühel aastaajal elatakse ühes kohas ja teisel teises kohas. Samuti võib juhtuda, et mõlemad partnerid elavad hooldekodus ja see ongi nende kodu.

Case CTRL-i tuleb kirja panna kõik kontaktivõtud ja kõik aadressid, mida kontaktikatsetustel oled teada saanud. Iga intervjuu algab leibkonnatabeli täitmisest (**„Alustage leibkonnatabelit**“), ja alles seejärel saab alustada intervjuuga.

6.1 KUIDAS LISADA UUS KONTAKT

1) Valida Case Ctrl-is valimisse sattunud isik ning võtta temaga kontakti valimis oleval aadressil. Kui on olemas ka telefoninumber, siis saab kontakteeruda ka telefoni teel. **Esimene kontakt on soovitav teha siiski silmast-silma.**

2) Kontakteerumise käik tuleb märkida leibkonna lehel vajutades „Lisage uus kontakt“, mille järel küsitakse kontakti kuupäeva ja kellaaega, kontakteerumise viisi ning kas kontakt on seotud kogu leibkonnaga või ühe konkreetse leibkonnaliikmega. Kui kedagi kätte ei saanud, siis on tegemist kogu leibkonnaga, kui üks leibkonnaliige saadi kätte ja ta reageeris positiivselt või negatiivselt, tuleb siduda kontakt ainult temaga, isegi kui ta räägib kogu leibkonna eest.

Kontakti juurde tuleb märkida kontaktikood, mis väljendab kontaktivõtu tulemust.

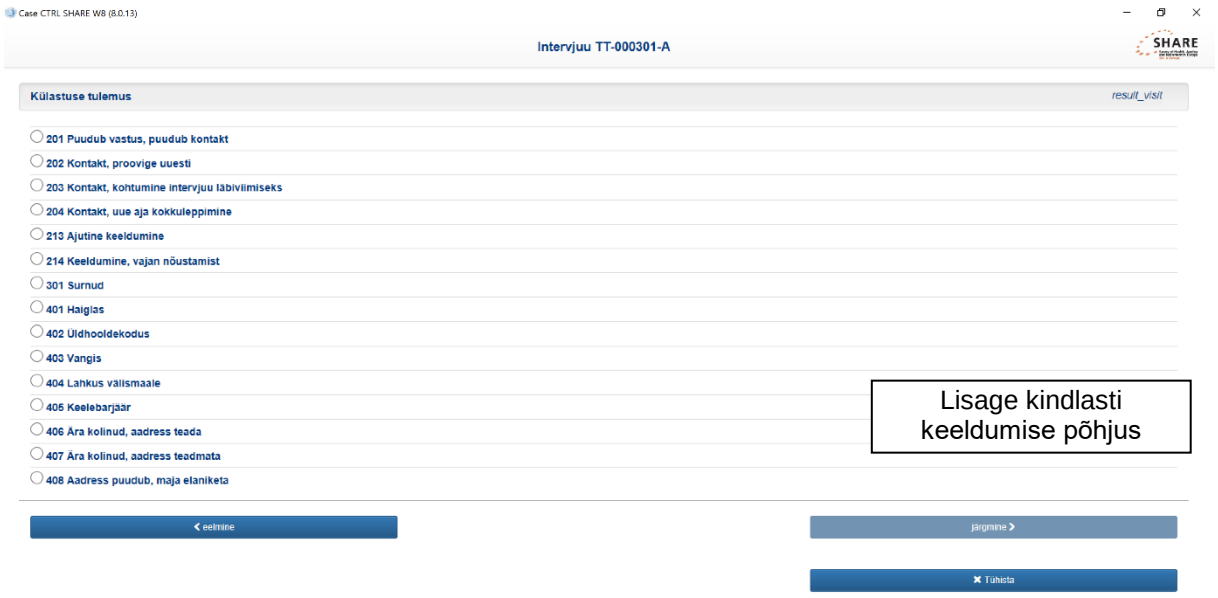

NB! Erinevalt eelnevatest lainetest saab keeldumiste puhul valida nüüd vaid kahte liiki keeldumiste vahel – üks nn pehme, mis annab loa kontaktivõttu uuesti katsetada, ja teine nn kindel keeldumine, mis on nii tõsine, et sellest peab informeerima küsitlusjuhti. **Kohustuslik** on kirjutada keeldumiste ja ebaõnnestunud kontaktivõttude juurde märkused.

Koodi 301 tohib kasutada ainult juhul, kui leibkonnaliige on surnud ja Te ei leia kedagi, kes vastaks elulõpu intervjuule.

Pehme keeldumine annab lootust, et vastaja keeldumine ei ole veel lõplik ning tuleb jätkata tööd vastaja veenmiseks. **See kood ei tohi jääda töö lõpetamisel viimase kontakti koodiks.**

Haiglas – valimiisik viibib haiglas kogu uuringuperioodi vältel. NB! Kui teha Proxy-intervjuu, siis on tulemuseks “Kontakt, kohtumine intervjuu läbiviimiseks”.

Vangis – valimiisik viibib vangis kauem kui aasta. NB! Proxy-intervjuud ei tohi teha!

Lahkus välismaale – valimiisik viibib välismaal kauem kui aasta. NB! Proxy-intervjuud ei tohi teha!

Keelebarjäär – valimiisikuga ei ole võimalik keele tõttu suhelda.

TÄHTIS! SHARE intervjuu loetakse kaotsiläinuks alles siis, kui on kontakteerutud vähemalt 6 korda, millest vähemalt 2 kontakti peab olema tehtud päevasel ajal ja nädalavahetusel!

Kui vastaja on ***nõus intervjuuga ja intervjuu tuleb mõne aja pärast***, siis tuleb märkida kontakti koodiks ”Kontakt, kohtumine intervjuu läbiviimiseks”, mille järel saab sisestada intervjuu ajaks kokkulepitud kuupäeva ja kellaaja.

Kui ***intervjueerida saab kohe***, pole kontakti vaja sisestada ja saab asuda täitma leibkonnatabelit („Alustage leibkonnatabelit“). Kirja tuleb panna kõik leibkonnaliikmed ning nende suhted. Programm annab peale leibkonnaliikmete märkimist teada, keda tuleb küsitleda. Kui leibkonnatäitmisel vastaja ei soovi avaldada uue leibkonnaliikme sünniaastat, siis tuleb märkida 99999.

On väga oluline sisestada leibkonnatabelisse korrektsed andmed. Nende alusel esitab programm hiljem intervjuu käigus küsimusi. Kui leibkonnatabelis on vale info, võib intervjuu ebaõnnestuda.

Kui leibkonnatabeli täitmine on lõpetatud ja tabel kinni pandud, siis andmeid hiljem ise muuta ei saa.

Kui kontakt on sisestatud, seda saab näha **„Kontaktid“** nupu alt.

All ekraani nurgas on olemas **„Ajakava“** nupp, mille all on kõik kokkulepped.

Märkusi saab teha nii iga kontakti lõpus, kui ka kontakti sisestamata **„Märkused“** nupu alt.

6.2. LEIBKONNATABELI TÄITMINE

Seda lehte saab täitma hakata siis, kui veerus „Täitja“ olete nupuga (ümmargune täpp) märkinud ära isiku, kes vastab Leibkonnatabeli küsimustele.
Seejärel märgi nupuga esimesest veerust “Muuda” leibkonnaliige, kelle andmeid hakkad kontrollima. Nüüd muutuvad selle rea väljad muudetavaks.
Kui isikul on andmed muutunud, tee muudatused. Kui kõik andmed on läbi vaadatud, kliki isiku real linnuke “Kontrollitud”.
Seejärel märgi nupuga esimeses veerus isik, kelle andmeid hakkad järgmisena kontrollima.
Sellelt lehelt saab edasi liikuda alles siis, kui kõikide isikute kohta on olemas märge “Kontrollitud”.

Kui isik on ära kolinud või on surnud, küsib süsteem ka vastava sündmuse toimumise kuud ja aastat.

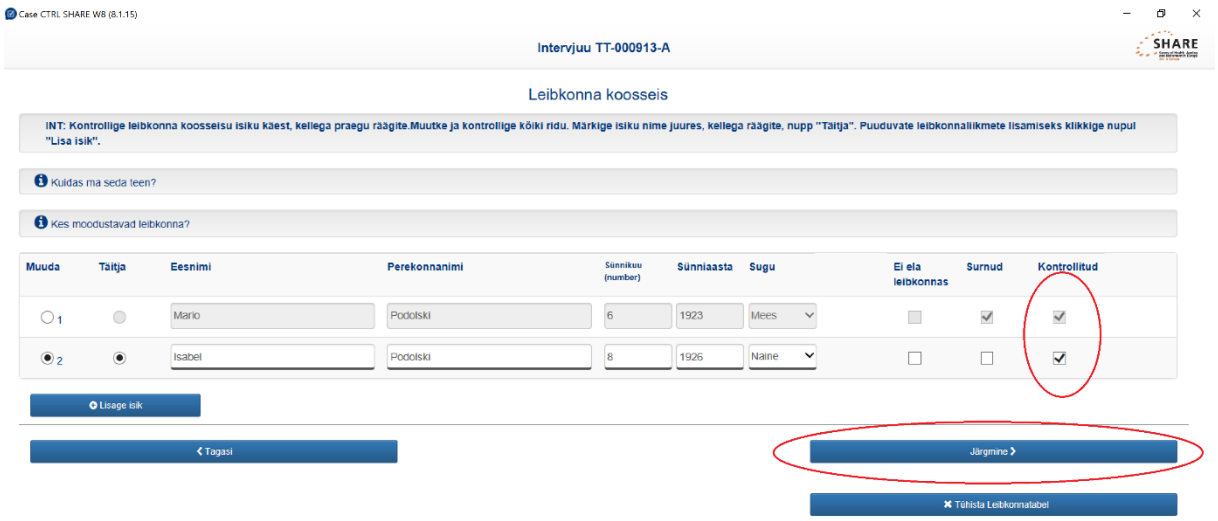

Intervjuude läbiviimiseks pärast leibkonnatabeli täitmist avaneb leht leibkonnaliikmete andmetega ning saab valida, kellega alustada intervjuud. Selline valik tekib süsteemis alles siis, kui leibkonna tabel on täidetud.

Kui valimisse sattunud isiku leibkonnas elab tema partner: abikaasa või elukaaslane, siis tuleb intervjuu läbi viia ka temaga. Juhul kui partneriga ei saa kohe viia läbi intervjuud tuleb täita **kontakteerumise käik partneri kohta**. Nii kontaktide märkimine kui ka intervjueerimise alustamine toimub sarnaselt valimisse sattunud isikuga.

Mõnikord võib juhtuda, et valimisse sattunud isikut ei saa intervjueerida, kuid vestluse käigus selgub, et küsitleja on saanud kontakti valimisse sattunud isiku abikaasa või elukaaslasega, siis tuleb:

a) Täita kontakteerumise käik valimisse sattunud isiku kohta
b) Seejärel täita leibkonna tabel
c) Seejärel viia läbi intervjuu valimisse sattunud isiku abikaasa või elukaaslasega
d) Seejärel tuleb jätkata katseid valimisse sattunud isikuga kontakti saamiseks

<u>Valimi loetelu värvide seletused leiad algjärgnevatelt joonistelt:</u>

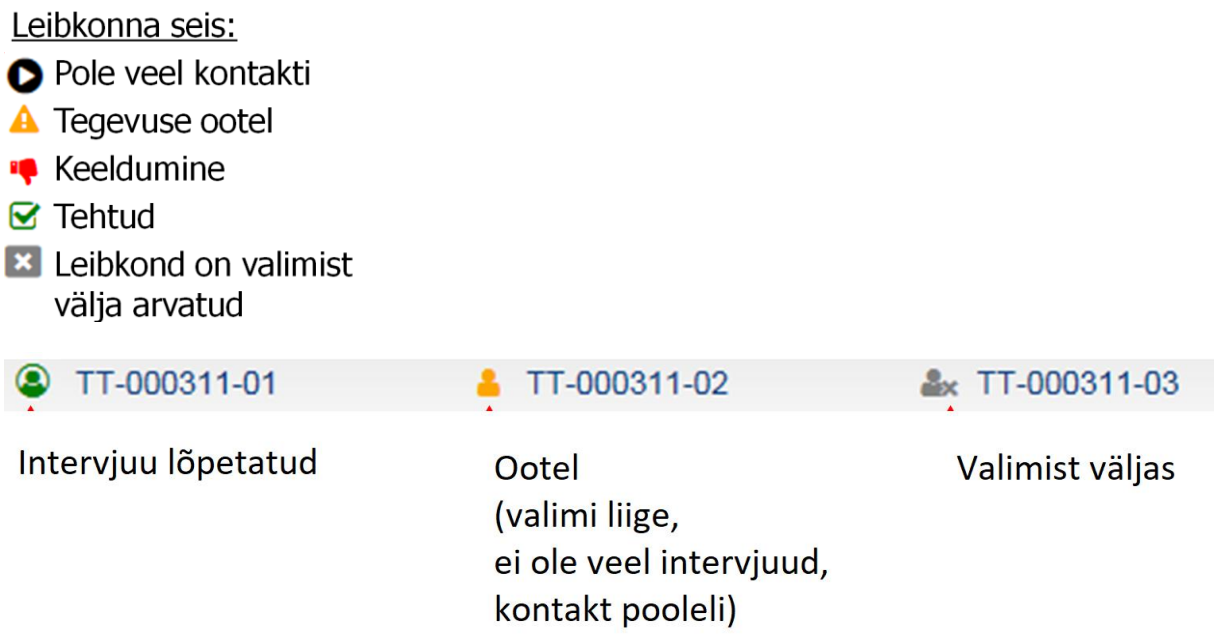

6.3. PROXY-INTERVJUU

Mõnikord võib ette tulla olukord, kus valimisse sattunud isik on sobiv intervjuu läbiviimiseks, kuid seda ei ole võimalik teha, kuna isik on ajutiselt ära. Kindlasti ei kuulu siia olukorrad, kus valimisse sattunud isik ei sobi: on kolinud välismaale – sellisel juhul langeb valimisse sattunud isik eelpoolnimetatud põhjusel välja. Kuid kui valimisse sattunud isik on ajutiselt ära ning küsitlemiseks ettenähtud perioodil ei ole võimalik teda küsitleda, siis sobiva talle lähedase isiku leidmisel võib läbi viia Proxy-intervjuu (küsitlus asendusvastajaga). Proxy-intervjuu tähendab seda, et keegi teine valimisse sattunud isiku lähedastest inimestest annab valimisse sattunud isiku kohta vastused.

SHARE-uuringus on lubatud proxy-intervjuu (asendusvastaja), kui:

a) vastaja ei ole võimeline iseseisvalt vastama
b) vastaja on ajutiselt ära kogu uuringuperioodi, teisel viisil ei ole võimalik intervjuud läbi viia

Kui vastaja ei ole võimeline iseseisvalt vastama, siis võib olla vajalik läbi viia kogu intervjuu kellegi teise abiga või ainult osa intervjuust. Sellest tulenevalt võib proxy-intervjuu olla:

a) Osaline – keegi aitab mõningate küsimuste vastamisel
b) Täielik – keegi vastab otsast lõpuni vastaja eest

Ankeedis on osa küsimuste plokke, millele peab vastama ainult vastaja ise – enne sellist osa tuleb küsitlejale vastav teade ning asendusvastajaga küsitluse puhul tuleb märkida vastav vastus..

Küsimusteploki lõpus:

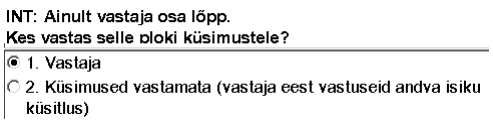

Iga küsimuste ploki lõpus tuleb märkida, kas ja mil määral kasutati proxy-intervjuud (asendusvastaja)

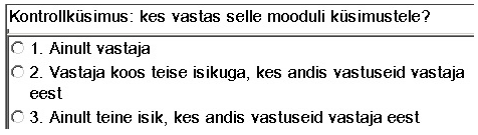

Proxy intervjuu puhul tuleb vastuste andja kohta lisada informatsioon Case Ctrl süsteemi. Selleks tuleb avada osa Leibkonnaliikmed ning selle alt valida „Uuendage asendusvastaja andmed".

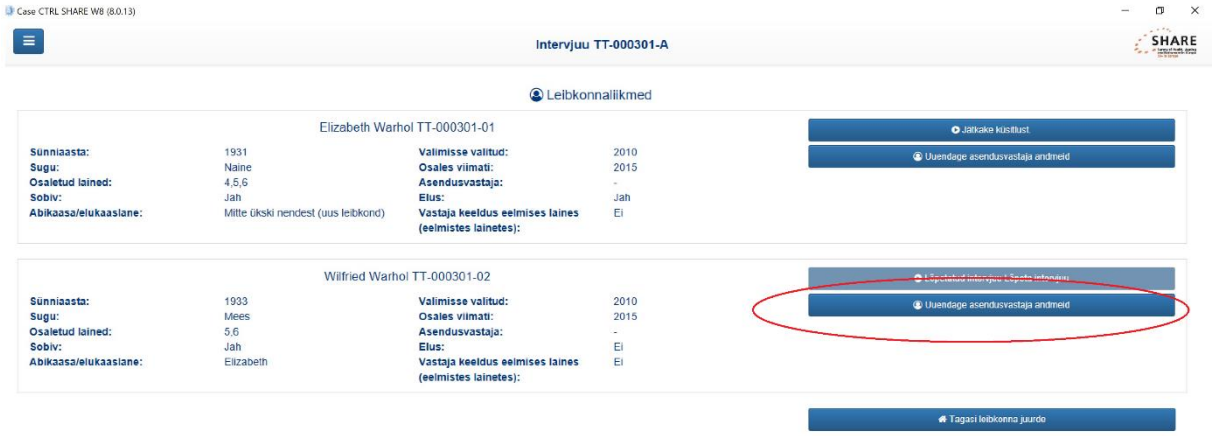

See osa tuleb täita ka sel juhul, kuid vastaja kohta andmeid andnud isiku kohta ei ole lisateavet. Sellisel juhul tuleb lihtsalt avanenud aknas märkida, et (vastaja nimi) eest vastuseid andva isiku kohta ei saadud mingit infot.

Kui vastuseid annab asendusvastaja, siis tervest moodulist saab mööda liikuda, ilma vastuseid andmata, ainult Ctrl-K-ga küsimuselt küsimusele.

6.4. KÜSITLUS HOOLDEKODUS

Iga küsitluse alguses peate valima kahe valiku vahel, kas küsitlus toimub 1) tavaleibkonnas, või 2) hooldekodus.

Olgugi, et enamike hooldekodu elanike puhul on juba eelmises lainest SHARE küsitlus läbi viidud, siiski võib tekkida raskusi hooldekodus oleva inimesega kontakteerumisel:

1) Vastaja ise ei soovi oma halva tervise või mäluprobleemide tõttu
2) Vastaja perekonnaliikmed või teised lähedased ei soovi lubada kontakti
3) Hooldekodu enda personal ei taha lubada kontakti.

Seetõttu on eriti oluline, et need, kes valimiisikut hooldavad, saaksid aru SHARE uuringu olemusest ja eeskätt just sellest, miks on oluline, et isegi mäluprobleemidega inimene antud küsimustele vastaks, eriti just selles seisundis, kus ta füüsiline või vaimne tervis ei ole enam päris korras. Taoline kontaktivõtt nõuab küsitlejapoolset kõrget eetikat ja austust, kuid samavõrra ka eesmärgi- ja sihikindlust, et kontakt siiski saavutada.

Hooldekodus elava valimiisikuga kontakti saamiseks on küsitleja abivahendiks infokiri hooldekodu töötajale ning vajadusel infokiri vastaja sugulastele. Palun andke oma küsitlusjuhile teada, kui isik on viidud hooldekodusse, ning vastav kiri saadetakse hooldekodu juhtkonnale Statistikaametist.

Peamised soovitused hooldekodus küsitlemiseks:

1. Kontakteeruge hooldekodu juhtkonnaga, selgitades uuringu sisu ja tähendust ning küsitletava luba eelmistes lainetes küsitlus läbi viia.

2. Leppige kokku aeg intervjuuks
3. Võib ka minna hooldekodusse ja jätta infokiri kontaktivõtuks edaspidi. Vältida tuleks kõige kiiremat aega hommikupoolikul, et vähem hooldekodu rütmi segada.
4. Kui küsitlejal tekib võimalus hooldekodu personalile või kontaktisikule SHARE uuringu sisu tutuvustada, tuleb selgitada, kui vajalik on, et just vanemad ja haparama tervisesiseundiga vastajad antud küsitlusele vastaksid, olgugi, et nad elavad hooldekodus. Kui neid ei suudeta uuringusse lülitada, alahindab uuring rahvastiku terviseseisundit ning ei sisalda neid olulisi aspekte, mis toovad kaasa inimese sattumise hooldekodusse. Seda peaksid hästi mõsitma vanemate inimeste hooldajad ja vanemad inimesed ise.
5. Olenevalt, millise info saab küsitleja vastaja kognitiivsete võimete kohta, on tal järgmised võimalused::
    a. Kui **vastajal ei ole mäluprobleeme või need on väikesed,** võib intervjueerija paluda vastajaga otsekontakti või paluda perekonnaliikmel, esindajal või hooldekodu töötajal selle juures. On soovitatav määrata intervjuu kuupäev kindlaks esimese kontaktivõtu jooksul.
    b. Kui **vastajal on mäluprobleemid** niisugusel määral, et ta ei saa millestki aru, siis on kaks võimalust:
        i. Kui **vastajal on mäluprobleemid ja tal on lähedasi sugulasi**, peab küsitleja paluma hooldekodu töötajatel edastada selle lähedase kontaktandmed, nii et ta saaks nendega ühendust võtta ja nende nõusolekut küsida ning abistada intervjuu läbiviimisel. Juhul kui hooldekodu töötajad ei saa anda küsitlejale otse neid kontakte, tuleb paluda neil edastada lähedasele isikule kontaktkiri ja küsitleja koordinaadid , et lähedased saaksid ksüitlejaga kontakteeruda ja edasistes sammudes kokku leppida.
        ii. Kui **vastajal on mäluprobleemid ja ei ole lähedasi sugulasi.** Teatud juhtudel võib hooldekodus olla kontaktisiku andmed, kes vastajast võiks kõige rohkem teada. Sel juhul tuleb püüda kontakteeruda selle kontaktisikuga. Tihti võib kontaktisik olla nö väravahoidja rollis ja püüda eemale tõrjuda kõiki kontakte vastajaga. Sel juhul tuleb talle selgitada SHARE uuringu tähendust ja eriti selle tähendust, et ka hapra tervisega inimeset vastused saaksid kirja.

Alates 7. lainest on uuendusena muudetud küsitlusinstrumenti nii, et hooldekodu leibkonnaküsitlus ei erine enam kodusest, st eeldatud on, et partner võib ka elada samas hooldekodus ja see ongi nende kodu.

7. FÜÜSILISED TESTID

SHARE uuringus viiakse läbi lisaks intervjuule füüsilised testid vastajatega. Selleks, et testide tulemused oleksid võrreldavad, on ette antud väga täpsed reeglid, kuidas neid teste läbi viia ning tulemusi fikseerida.

7.1. Test 1: sõnade loetelu

Mälu test koosneb 10 sõnast. On neli erinevat sõnade nimekirja ning milline nimekiri ette tuleb, seda küsitleja otsustada ei saa. Sõnad ilmuvad ükshaaval ekraanile ning küsitlejal tuleb need ette lugeda. Kui vastaja muidu istub kõrval ning näeb arvuti ekraani pilti, siis selle testi tegemise ajaks tuleb küsitlejal keerata arvuti ekraani, nii, et vastaja seda ei näe. Seejärel nimetab vastaja kõik sõnad, mis meenuvad ning küsitleja märgib need, mis vastaja on öelnud arvutisse.

Sealjuures:

- Ära sega vastajat
- Ära arvesta sõnadega, mida ei ole toodud loetelus
- Tabelisse märkimisel vali õige nimekiri
- Esimesse lahtrisse märgi esimene ja teise lahtrisse teine tulemus ristiga

Tulemuste märkimise jaoks on järgmine tabel:

Nimekiri nr 1	I	II	Nimekiri nr 2	I	II	Nimekiri nr 3	I	II	Nimekiri nr 4	I	II
Hotell			Taevas			Naine			Vesi		
Jõgi			Laht			Kalju			Kirik		
Puu			Lipp			Veri			Arst		
Nahk			Dollar			Nurk			Loss		
Kuld			Ema			Kingad			Tuli		
Turg			Masin			Kiri			Aed		
Paber			Kodu			Tüdruk			Meri		
Laps			Kera			Maja			Küla		
Keiser			Kool			Org			Poiss		
Raamat			Või			Mootor			Laud		

7.2. Test 2: käe haardetugevus

Järgmise testiga mõõdetakse vastaja käe haarde tugevust.
Küsitleja peab ette lugema: *Nüüd sooviksime järgmise ülesandega mõõta Teie käe haarde tugevust. Palun teil pigistada käepidet kogu jõust paari sekundi vältel ja siis lõpetage pigistamine. Ma võtan 2 erinevat mõõtmistulemust teie paremast kui ka vasakust käest.*

Pea meeles järgmist:

- Näita test korra ette
- Vastaja peaks soovituslikult testi ajal püsti seisma, kui see pole võimalik, siis võib ka istuda. Palun lisage sel juhul see info ka arvutisse, kus seda küsitakse.
- Palu vastajal eemaldada sõrmused (ära sunni, soovita!). Sõrmused võivad käele haiget teha kui käepidet pigistada.
- **VÄGA TÄHTIS!** Redigeeri käepideme hooba selliselt, et see oleks sobiv käele. Alumine osa sõrmede alguspunkti ja ülemine osa 2 ja 4 sõrme keskmisesse sektorisse
  Täpsemalt joonisel:
- Lukusta hoob pärast redigeerimist.

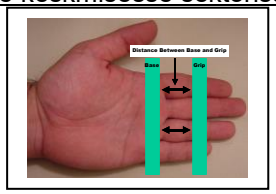

- Hoia käsi küünarnukist tugevasti vastu külge, vt joonis:
- Veendu, et seadme mõõdik on 0-asendis
- Palu vastajal pigistada nii tugevasti kui võimalik
- Loe tulemus
- Pane seadme mõõdik 0-asendisse tagasi
- Mõõda mõlema käega 2 tulemust (kokku 4 tulemust)
- Lisa kõik mõõtmisel ilmnenud eripärad märkusesse (sülearvutisse sisestamisel kasuta CTRL-M). (Nt. Kui käsi on liiga suur, et dünamomeetrisse ära mahtuda jne)
- **Mõõda täpselt! Ära ümarda tulemust lähima 5-ga jaguneva tulemuse juurde.**

Tulemuste märkimise jaoks on järgmine tabel:

	Vasak käsi				Parem käsi			Märkused
Katse nr 1			kg				kg	
Katse nr 2			kg				kg	

7.3. Test 3: Kognitiivsete võimete testid

Kognitiivete võimete testides palute te vastajal kopeerida jooniseid, mida te talle näitate. Joonistamiseks on teil kaasas puhtad paberid. Üks joonis, mida vastaja peab jäljendama, on üksteisega veid kattuvad külili kaheksad. Süsteemi sisestate teie vaid hinnangu, kas joonis oli korrektne või mitte. Hindama ei pea joonise ilu, vaid seda, et joonistatud on kaheksad, mitte rivi ringe; et kattuvad ainult kaheksate otsad, et kattuvusel on joonte puutepunkte täpselt kaks. Harjutage õige hinnangu andmist koolitusel. See joonis saab olla kas õige või vale.

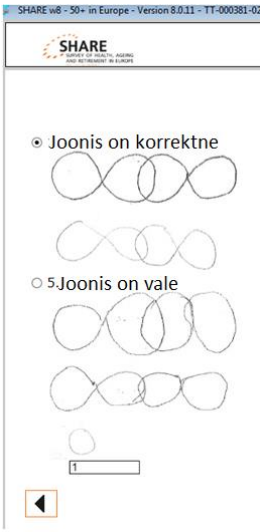

Teine joonistusülesanne on kuup. Siin saab hinnangu anda, selle järgi, kas tulemus on kuubi moodi. Hindama peab, kas jäljendatud on õigesti, tehniliselt mitte täiesti õigesti, kuid tulemus sarnaneb kuubiga, ja valesti.

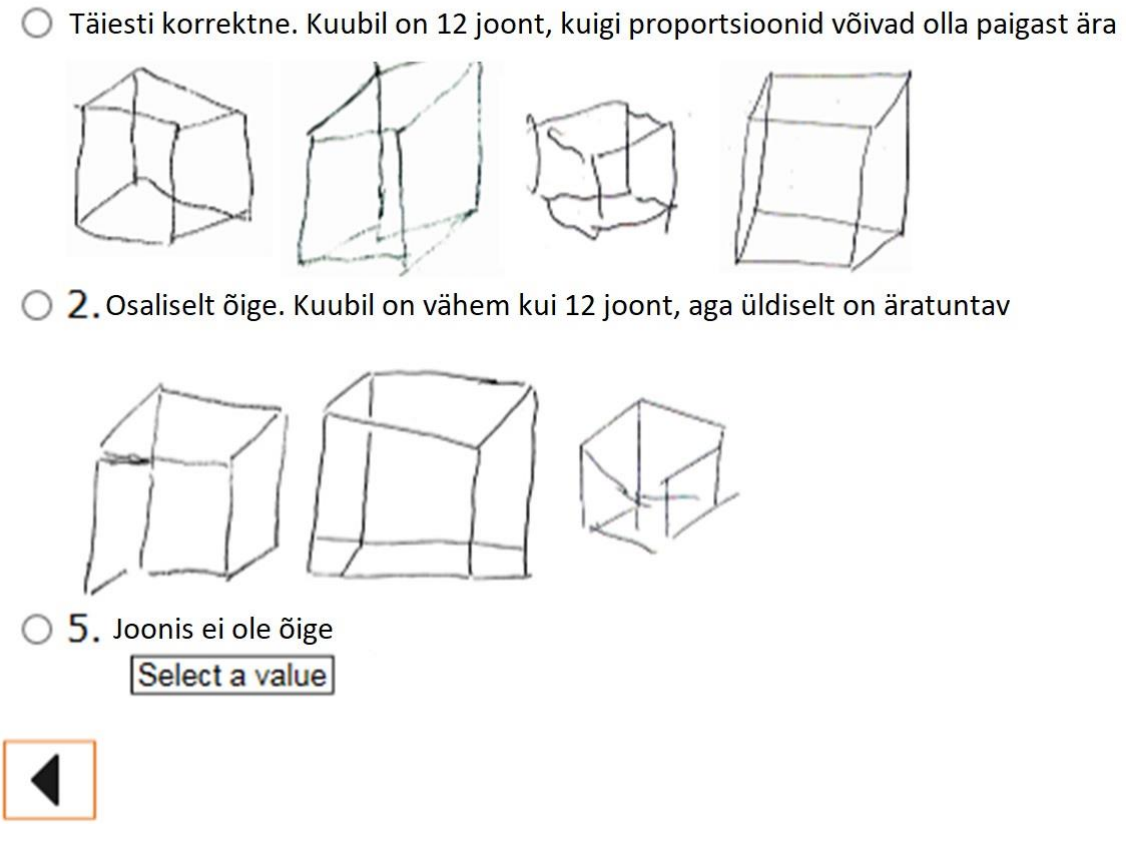

Kolmas joonistusülesanne ei ole kopeerimine, vaid te palute joonistada kõigepealt ümmarguse kella numbrilaua. Kui see tehtud, siis palute joonistada seierid, mis näitavad seda kellaaega, mis te küsimusena ette loete. Hinnata tuleb:

- Kas tegemist on kella numbrilauaga
- Kas numbrilaud on ümmargune/kandiline
- Kas numbrid on kõik olemas, õiges järjekorras ja asetsevad õigetes kohtades numbrilaual
- Kas on kaks seierit
- Kas seierid on eristatavd, et üks on lühike ja teine pikk
- Kas kellaaeg on õigesti joonistatud.

Hindma ei pea joonistuse ilu. Numbrid võivad olla suunatud nii ringi keskpunkti poole kui väljapoole või nii ja naa. Numbrid võivad olla ka ringjoone peal või isegi väljapoole ulatuda. Alloleval joonisel on numbrilaud joonistatud korrektselt.

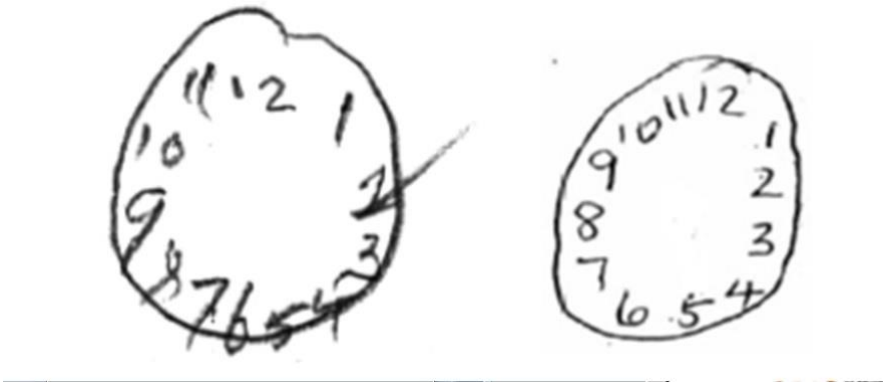

8. ELULÕPUINTERVJUU

Kui valimiisik on küsitluslainete vahel surnud, tuleb tema kohta viia läbi küsitlusest väljaarvamise intervjuu ehk elulõpu intervjuu.

Leibkonnatabeli täitmisel sisesta andmed asendusvastaja kohta. Perekonnanimi ei ole nõutud, küll aga asendusvastaja eesnimi ja sünniaeg.
Kui proxi vastajat ei ole võimalik leida, siis valige 5 “X eest vastuseid andva asendusvastaja kohta ei saadud mingit infot”. Kui Proxi elab/elas samas leibkonnas, siis valige 8 “ X eest vastuseid andev isik on üks teadaolevatest leibkonnaliikmetest ” ja valige sobiva isiku nimi. Juhul, kui Proxi vastaja ei ela antud leibkonnas ja ei ole selles kunagi elanud (nt. naaber, hooldaja), siis valige 9 “ X eest vastuseid andev asendusvastaja ei ole ükski teadaolevatest leibkonnaliikmetest ” ja seejärel lisage asendusvastaja andmed. Kui asendusvastaja info on sisestatud, siis kajastub see info Leibkonnaliikmete vaates ja seda infot saab alati muuta.

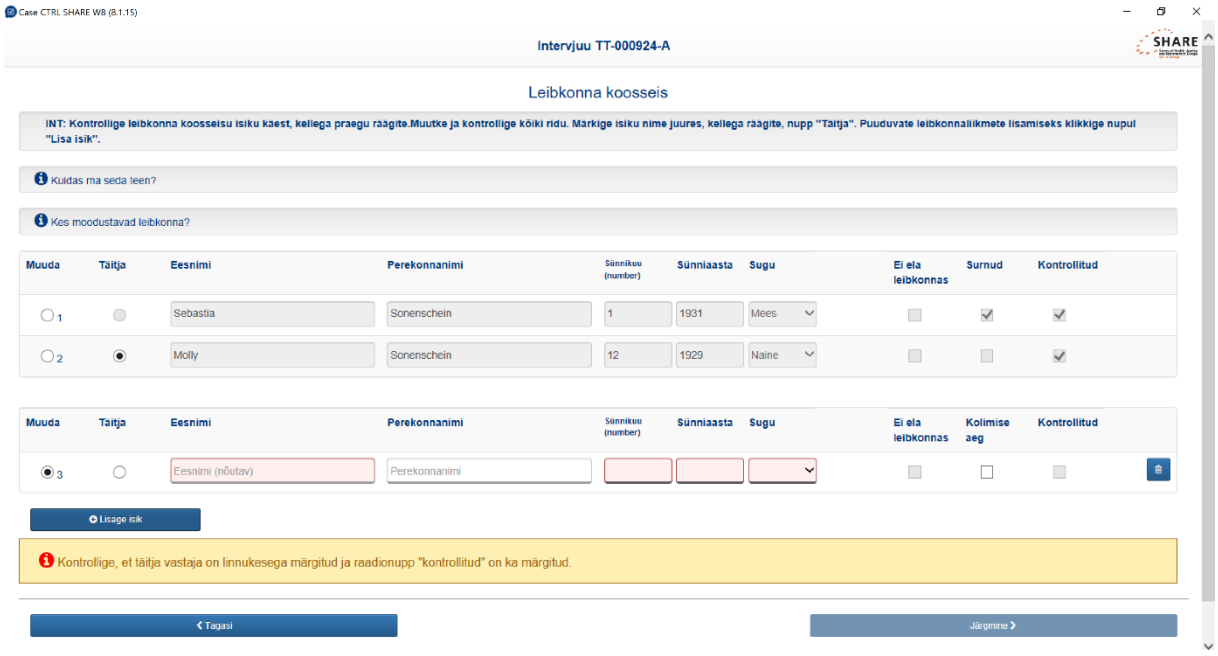

Pärast leibkonnatabeli täitmist ilmub lahkunud isiku ülevaate juurde **“Elulõpu intervjuu”.** Vajutades sellele, algab lühiintervjuu lahkunu viimast eluaastat puudutavate küsimustega.

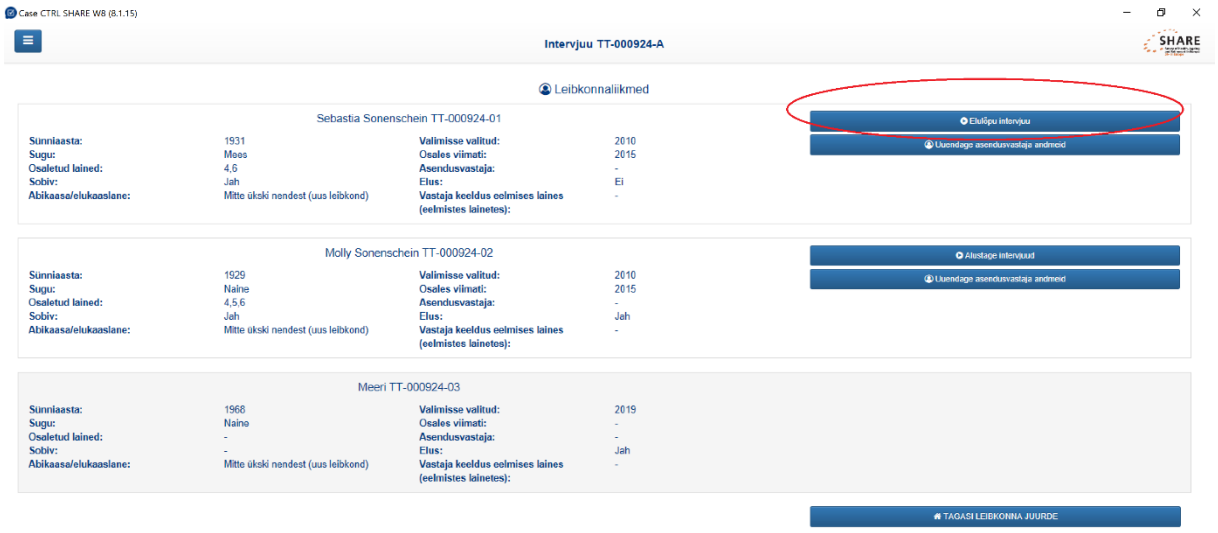

9. ANDMETE SÜNKRONISEERIMINE

Palume sünkroniseerida arvutit keskserveriga vähemalt 3 korda nädalas. Üks nendest kordadest peab olema kindlasti pühapäev.
Peab sünkroniseerima eraldi SHARE põhi intervjuud ja Eesti mooduli intervjuud.
SHARE intervjuud saab sünkroniseerida vajutades nuppu **„Sync“** menüü alt. Samuti on võimalik häälestada oma arvuti nii, et see hakkaks sünkroniseerima iga kord, kui te avate seda või kui väljute SHARE programmist. Selleks on ekraani all nurgas häälestamise nupp.

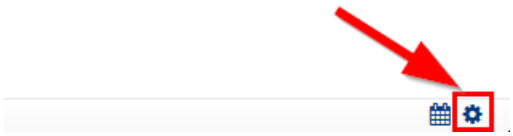

Infot edukate sünkroniseerimiste kohta leiab **„Sync log“** nupu alt.

10. EESTI MOODUL

Andmete sisestamiseks tuleb käivitada eraldi arvutiekraanil olev ikoon.
NB! **Oluline on siduda õieti küsitletava ankeet SHAREs ja eestikeskses moodulis tema idenitifikaatoriga PIDCOMiga.**

Eesti moodulis on küsimused leibkonna kodukeele kohta ning vastaja emakeele ja enesetunnetusliku rahvuse kohta, samuti isa ja ema sünniriigi kohta esitamiseks isikutele, kes pole varasemates lainetes nendele küsimustele vastanud. Kõikidelt küsitakse mõned küsimused igapäevateenustele ligipääsetavuse kohta. Teenustele juurdepääsu ja nende kättesaadavust tuleb hinnata sellest aspektist, kas teenusele ligipääs on piiratud, ja mitte seda, kas vastajal endal on piirangud nende teenuste tarbimiseks.

Kui Eesti moodulis on küsitletava identifikaator valesti sisestatud, ei saa teie tööd arvestada.

11. SISUJUHISED

11.1. Abimaterjal küsimuste sisu mõistmiseks, ehk Q by Q (Küsimused küsimuste kohta)

Q by Q, ehk küsimused küsimuste kohta nii eesti- kui venekeelses versioonis aitavad vajadusel mõista täpsemalt , mida antud küsimusega soovitakse saada. Statistikaameti küsitluskeskkonnas on need materjalid teie jaoks üles pandud, nagu ka kõik koolitusmaterjalid.

11.2 Varad ja säästud: Pensionifondide nimekiri

Küsimustiku osades, kus küsitakse sääste ja investeeringuid (osa AS) tuleb teada pensionifondidesse investeeringute puhul, mis tüüpi fondiga riskiastme seisukohalt on tegemist (peamiselt võlakirjadest koosnevad, pooleks nii võlakirjadest kui aktsiatest koosnevad, peamiselt aktsiatest koosnevad). Küsimused ei hõlma II samba pensionifonde. Antud nimekiri aitab orienteeruda peamiste Eesti pensionifondide puhul.

Täiendava kogumispensioni ehk kolmanda samba pensionifondid
Fondid, mis enamus varadest investeerivad võlakirjadesse
Nordea Pensionifond Intress Pluss *(kuni 20% aktsiatesse)*
Swedbank Pensionifond V1 *(kuni 30% aktsiatesse)*
Vabatahtlik Pensionifond Danske Pension Intress Pluss *(kuni 30% aktsiatesse) (LHV all)*
SEB Tasakaalukas Pensionifond *(kuni 35% aktsiatesse)*
LHV Pensionifond Intress Pluss (0%)
ERGO Pensionifond 3P1 *(kuni 50% aktsiatesse) (alates 2014 Nordea all)*

Fondid, mis enamus varadest investeerivad aktsiatesse
Swedbank Pensionifond V2 *(kuni 60% aktsiatesse)*
Swedbank Pensionifond V3 *(kuni 100% aktsiatesse)*
LHV Täiendav Pensionifond (kuni 75% aktsiatesse)
ERGO Pensionifond 3P2 (kuni 75% aktsiatesse) (alates 2014 Nordea all)
ERGO Pensionifond 3P3 *(kuni 100% aktsiatesse) (alates 2014 Nordea all)*
Nordea Pensionifond Aktsiad 100 *(kuni 100% aktsiatesse)*
SEB Aktiivne Pensionifond (kuni 100% aktsiatesse)
Vabatahtlik Pensionifond Danske Pension 100 Pluss (kuni 100% aktsiatesse) (LHV all)
LHV Pensionifond 100 Pluus (kuni 100% aktsiatesse)
LHV Pensionifond Indeks Pluss (kuni 100% aktsiatesse)

Täiendava kogumispensioni ehk kolmanda samba pensionikindlustust pakkuvad kindlustusseltsid
ERGO Elukindlustus
Swedbank Elukindlustus
MandatumLife
Compensa Elukindlustus
SEB Elu- ja Pensionikindlustus

11.3. Pangakontod

ARVELDUSARVEGA VÕRDSUSTATUD EHK MINIMAALSE RISKIGA HOIUSED ON: Arvelduskonto(arve), juuniorkonto (koolifond, lastehoius), tähtajaline hoius, kasutus(kasvu-, kogumis-, (digikassa), säästu-, reserv-)hoius, ”Pluss üks” hoius, investeerimishoius (kasvuportfell (pensioniks, junior) kuni 2011ni, investeerimiskonto, üleööhoius.

KONTOD:

Arvelduskonto (arveldusarve) on kõige levinum pangakonto, millega on seotud enamus panga poolt pakutavaid teenuseid.
Arvelduskonto saab avada (i) alates 18 eluaastast, (ii) avada nulljäägiga panga poolt noteeritavates valuutades.
Juuniorkonto on lapsele või noorele, kes on alla 18-aastane Arvelduskontot alla 18 ei saa avada**.**

Investeerimiskonto on eraisikust investorile suunatud toode, mille kaudu saab edasi lükata finantsvaralt teenitud tulu (intress, müügitulu, kindlustushüvitis jms tulu) maksustamist.

HOIUSED:
Iga kommertspank pakub erinevaid raha hoiustamise võimalusi, need erinevad üksteisest intressitingimuste ja hoiuse lõpetamise tingimuste poolest. Näiteks turuosa järgi neli suurimat kommertspanka pakub hoiustamisvõimalust järgmiste nimetuste all:

Swedbank
Kogumishoius
Tähtajaline hoius
Investeerimishoius

SEB
Tähtajaline hoius
Kogumishoius
Digikassa
Investeerimishoius

Luminor
Tähtajaline hoius
Kogumishoius
Reservhoius
Lastehoius

LHV
Tähtajaline hoius
Nõudmiseni hoius

11.4 Puhkuseosakud

Puhkuseosaku (timeshare) idee sai alguse Euroopas 1960-ndatel innovatiivse viisina parandamaks puhkamise võimalusi. Selle asemel, et reserveerida puhkusenädal kuurordis igal aastal uuesti, pakub puhkuseosak puhkajatele võimaluse hankida kuurordis oma isiklik majutusõigus nädalate kaupa.
Puhkuseosakud ja liikmelisus lõunamaistes puhkuseklubides, näiteks Hispaanias või Portugalis, on nüüdseks laiendanud Eesti tarbijate võimalusi puhkuse veetmiseks välismaistes puhkusekeskustes.
Puhkuseosakuga (timeshare) on tegemist sel juhul, kui tarbijal on vähemalt kolme aasta jooksul õigus kasutada ühte või rohkemat elukohta mingis puhkekeskuses vähemalt ühe nädala pikkuselt aastas, vastavalt ehitise ajutise kasutamise lepingule. **Puhkuseklubis** (vacation club) on tegemist liikmelisusega, mis annab tarbijale võimaluse teatud perioodil kasutada klubi poolt pakutavaid puhkuseteenuseid. Klubide puhul võib olla lepingu kestvus lühem kui kolm aastat (näiteks puhkuseteenuseid pakutakse iga kahe aasta tagant) ning puhkuse veetmise tingimused ja kestvus võivad igal aastal muutuda.

11.5. AMETITE MÄRKIMINE

Ameteid vastaja elu jooksul ning tema vanemate ametikohad tema lapsepõlves ning partneri viimasel töökohal sisestatab küsitleja vastavalt sellele, mida intervjueeritav nimetab. Amet sisestatakse kaks korda. Kõigepealt saab sisestada selle nimetuse, mis vastaja ütleb. Seejärel tuleb sama uuesti sisestada ameti kodeerimise aknasse. Tarkvara pakub küsitlejale sõna sisestamise käigus välja ametite nimetusi, mille seast tuleb valida sobiv ja klõpsata selle peale.

- Väga oluline on õigekiri;
- Kui teete küsitlust vene keeles, peate sisestama ameti vene keeles kuna ametite kodeerija on seal venekeelne
- Mõningatel juhtudel võib intervjueeritava poolt nimetatud amet olla **liiga lai** (tuleb liiga pikk nimekiri). Sel puhul *tuleb küsida* nt: „Kui ma kirjutan *Juht,* siis ma leian liiga palju erinevaid ameteid. Kas te saaksite mulle öelda täpse ametinimetuse?/ Kas te saaksite ametit täpsustada?“
- Kui vastaja nimetatud amet on **liiga kitsas**, siis võib kodeerija pakkuda liiga vähe vasteid. Sel puhul tuleb paluda: „Ma ei leia kahjuks *Share intervjueerija* ametit, kas te saaksite palun öelda veidi üldisema ametinimetuse?“
- Kui nimekirjas **pole ühtegi varianti**, siis tuleb küsida, kuidas sama ametit teisiti nimetatakse: „Kas te oskate öelda, kuidas seda ametit teisiti nimetatakse?“

Kui sellist ametinimetust ei ole väljapakutud nimekirjas (nt tsirkuseartist), siis tuleb sisestada oma nimetus (sõna või sõnade kombinatsioon) lõpuni ja vajutada sisestusklahvi (Enter-klahv). (Need sisestused nõuavad andmetöötlejatelt pärast lisatöödtööd, võimalusel püüdke leida siiski nimekirjast võimalikult täpne vaste.)

Etteantud nimekirjast peab valima kõige täpsema (tsirkuseartist) ja mitte piirduma esimese silma jäänud nimetusega (tsirkusekaru), mis haakub ligilähedaselt.
Pidage meeles, et klassifikaator, mida Te kasutate ametite kodeerimiseks on uus, aastast 2019. Ametid, mida nimetavad paljud vastajad on pärit eelmisest sajandist. Seega, tuleb mõelda, kuidas neid ameteid nimetatakse praegu või kui sellseid ameteid enam ei eksisteeri, kugu neid klassifikaatori järgi paigutada. Proovige sisestada sama tähendust erinevate sõnadega: nt. juht=direktor=juhataja

Klassifikaator töötab nii, et ta näitab Teile kõiki ameteid, mis sisaldavad sõna, mida te trükkisite. Hakake sisetama üldisemalt ja siis lisage täpsustavaid sõnu. Nt. Selleks, et leida lasteaia õpetaja, hakake sisestama õpetaja ja siis valige amet, mis kõige täpsemini kirjeldab ametit, mida vastaja Teile ütleb.

Mõned näpunäited:
Söögitädi – sellist ametit klassifikaatoris ei ole. Tuleb märkida **abikasvataja**.
Majandusjuht=majandusdirektor
Haldusdirektor=haldusjuht
Partei=erakond
Komsomoli töötajad= erakonna töötjad
Kolhoosnik- kui tegeles eraldi vilja kasvatamisega või loomakasvatamisega, siis leiab neid eraldi. Kui aga tegeles mõlemaga, siis tuleb märkida **sega põllumajanduse oskustööline.**
Küla nõukogu = vald
Täitevkomitee töötajad= valla- või linnavalitsuse liige
Sõdur=reamees=sõjaväelane
Vahetusevanem tuleb välja, kui hakata trükkima “**vahetuse**…”
Tiimijuht, brigadir, töödejuhataja, koordinaator – selliste sõnadega ei tule ametid välja. Tuleb otsida valdkonna järgi ja siis vaadata, kas on juhtivat rolli sellel ametil või ei ole. Nt. Hakake sisestama “ehituse…” ja siis otsige selle alt amet, mis juhendab alluvaid.

Ilma hiireta töötamisel tuleb lahtrisse kirjutatud ametinimetus valida rippmenüüst liikudes alla nooleklahviga. Valitud varianti saab salvestada siis, kui selle taust on sinine. Kui läks valesti, siis saab tagasi minna ja amet uuesti valida. NB! Kindlasti ei tohi muuta ameti kodeerijale eelneva küsimuse vastust!

11.6. HARIDUSKÜSIMUSED

KÜSIMUSED: DN010, DN021, DN051, CH017, CH510

Küsimus 1: Milline on Teie kõrgeim omandatud üldharidustase?

1 Ei oma üldse algharidust (kirjaoskamatu)
2 Algharіduseta, kuid käinud koolis (lõpetamata)
3 Algharidus üldhariduskoolist (eri aegadel 2, 3, 4, 6 kl)
4 Põhiharidus üldhariduskoolist (sh lõpetamata keskkool) (aastail 1920-40 kutsekeskkool; 1940.aastani tegutsenud reaalkool või progümnaasium; mittetäeilik keskkool võii 7 klassi aastani 1961; vähemalt 8 klassi üldhariduskoolis aastail 1962-1989; vähemalt 9 klassi üldhariduskoolis alates aastast 1990)
5 Põhiharidus kutsekoolist
6 Keskharidus üldhariduskoolist (keskkool või günaasium) (kümne-, üheteistkümne või kaheteistkümneklassiline keskkool, gümnaasium, reaalkool, üldhariduslik kolledž)
7 Keskharidus kutsekeskkoolist, tehnikumist, keskeriõppeasutusest
95 Õpib praegu
97 Muu, milline (märkida ainult juhul, kui ei suuda määratleda etteantud vastusekategooriates)

KÜSIMUSED: DN012, DN023, DN053, CH018, CH513

Küsimus 2: Milline on Teie kõrgeim lõpetatud kutse-, ameti- või erialaharidus?

1 Ei oma kutse-, ameti- ega erialaharidust
2 Omandanud kutsehariduse, sisseastumisel ei olnud haridustaseme nõuet
3 Omandanud kutsehariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
4 Omandanud kutsekeskhariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
5 Omandanud keskerihariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
6 Omandanud kutsehariduse või kutsekeskhariduse, sisseastumisel oli nõutav keskharidus
7 omandanud keskerihariduse, sisseastumisel oli nõutav keskharidus
8 Omandnud kutsekõrghariduse, rakenduskõrghariduse või läbinud diplomiõppe (kuni 2 aastat õpinguid) (lõpetamine oli võimalik alates 1992)
9 Omandnud kutsekõrghariduse, rakenduskõrghariduse või läbinud diplomiõppe (3-4 aastat õpinguid) (lõpetamine oli võimalik alates 1992)
10 Omandanud kõrghariduse enne 1992. aastat või bakalaureusekraadi (3-4 aastat õpinguid)
11 Omandnud magistrikraadi rakenduskõrgkoolist, kutsekõrgkoolist; kutsemagister ülikoolist
12 Magistrikraad (3+2, 4+2, 5+4 süsteemi järgi, sh integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe), arstikutse (internatuuri või üldarsti kutse saanud, enne 1992.aastat diplom)
13 Doktorikraad (sh kandidaadikraad, ordinatuuri, residentuuri lõpetanud)
95 Õpib praegu kutse-, ameti- või eriala omandamiseks õppeasutuses
97 Muu, milline (märkida ainult juhul, kui ei suuda määratleda etteantud vastusekategooriates)

Küsimus …. Küsimuse eesmärk on fikseerida küsitletava kõrgeim omandatud <u>üldharidustase</u> küsitlusmomendil. Siin tuleb tähele panna, et üldharidustase oleks kõigil märgitud (ka kõrgharidusega isikutel). Silmas tuleks pidada ka seda, et üldhariduse (põhihariduse või keskhariduse) võib saada ka kutsekoolist, kutsekeskkoolist ja keskeriõppeasutusest (tehnikumist).

1- <u>Ei oma üldse algharidust (kirjaoskamatu)</u> märgitakse isikul, kes pole üldse koolis käinud ega oska üheski keeles arusaamisega lugeda ega kirjutada lihtsamat teksti isiku igapäevaelu puudutavatel teemadel.

2- <u>Algharіduseta, kuid käinud koolis (lõpetamata),</u> märgitakse isikul, kes pole lõpetanud algharidusele vastavat kooliastet, kuid kes oskab ükskõik missuguses keeles arusaamisega lugeda ja kirjutada (sh ka pimedate kiri) lihtsamat teksti oma igapäevaelu puudutavatel teemadel.

3- <u>Algharidus</u> üldhariduskoolist (eri aegadel 2, 3, 4, 6 kl)
Isik pole omandanud põhiharidust, kuid on lõpetanud (vähemalt) ühe järgmistest koolitüüpidest:

- üheklassilise vallakooli, linnaalgkooli, ühe- või kaheklassilise ministeeriumikooli, kihelkonnakooli, kõrgema algkooli aastani 1920;
- 4 või 6 klassi kuni aastani 1930;
- 6 klassi ajavahemikul 1930–1944, arvestatakse ka õhtualgkoole täiskasvanutele;
- 4 klassi ajavahemikul 1945–1971;
- 3 klassi ajavahemikul 1972–1989;
- 6 klassi 1990. aastal või hiljem.

Põhiharidus üldhariduskoolist: põhikoolist või keskkoolist. (sh lõpetamata keskkool) (aastail 1920-40 kutsekeskkool; 1940.aastani tegutsenud reaalkool või progümnaasium; mittetäeilik keskkool võii 7 klassi aastani 1961; vähemalt 8 klassi üldhariduskoolis aastail 1962-1989; vähemalt 9 klassi üldhariduskoolis alates aastast 1990)

Isik pole omandanud keskharidust, kuid on lõpetanud
- 1940. aastani tegutsenud reaalkooli või progümnaasiumi;
- mittetäieliku keskkooli või 7 klassi aastani 1961;
- vähemalt 8 klassi üldhariduskoolis aastail 1962–1989;
- põhikooli või vähemalt 9 klassi üldhariduskoolis 1990. aastal ja hiljem

või on
- saanud põhihariduse erikoolis.

Erikoolid

Ahtme Kool	
Haapsalu Sanatoorne Internaatkool	
Helme Sanatoorne Internaatkool	
Jaagu Lasteaed Põhikool	
Kaagvere Erikool	
Kaelase Kool	kuni 1995 algkool
Kallemäe kool	kuni 1992 Kallemäe Eriinternaatkool
Kammeri Kool	varem Kammeri Eriinternaatkool
Keila-Joa Sanatoorne Internaatkool	
Kiigemetsa Kool	
Kiigemetsa Kool	1994-1998 Vägeva Kool; kuni 1994 Vägeva Eriinternaatkool
Kohtla-Järve Eriinternaatkool	
Kosejõe Kool	
Kuigatsi Kool	
Kõpu Internaatkool	kuni 1995 Kõpu Eriinternaatkool
Lahmuse Kool	varem Lahmuse Eriinternaatkool
Leevi Eriinternaatkool	kuni 1992 algkool
Mari Kool	
Meeri Eriinternaatkool	
Mihkli Kool	
Narva Abikool	kuni 1995 algkool
Narva Paju Kool	
Orissaare Sanatoorne Internaatkool	
Palivere Eriinternaatkool	
Piusa Eriinternaatkool	kuni 1995 algkool
Porkuni Kool	
Porkuni Kurtide Kool	kuni 1992 Porkuni Eriinternaatkool
Puiatu Erikool	
Päinurme Internaatkool	kuni 1993 algkool
Pärnu 12. Kool	
Pärnu Toimetulekukool	
Raikküla Kool	kuni 1995 Raikküla Eriinternaatkool; kuni 1992 algkool

Roosi Kool	
Saadjärve Ametikool	kuni 1993 Saadjärve Eriinternaatkool, lõpetas tegevuse 1994
Salu Kool	
Tallinna 1. Eriinternaatkool	kuni 1993 algkool, 1963-1996
Tallinna 1. Internaatkool	
Tallinna 3. Eriinternaatkool	kuni 1992 algkool
Tallinna Abikool	kuni 1996 algkool
Tallinna Heleni Kool	alates 2005
Tallinna I Internaatkool	alates 1996
Tallinna Konstantin Pätsi Vabaõhtukool	kuni 1994 Kose-Lükati Sanatoorne Internaatkool
Tallinna Kurtide Kool	1994-2005, hiljem Tallinna Heleni Kool
Tapa Erikool	
Tartu Emajõe Kool	
Tartu Herbert Masingu Kool	
Tartu Hiie Kool	kuni 1996 Tartu 1. Eriinternaatkool, kuni 1993 keskkool
Tartu Kroonuaia Kool	
Tartu Maarja Kool	
Tartu Pimedate Kool	1947-1958 põhikool
Tartu Puiestee Kool	
Türi Toimetulekukool	alates 1997, varem algkoolina Türi Abikool
Urvaste Kool	kuni 1995 algkool; varem Urvaste Eriinternaatkool
Vaeküla kool	
Valga Internaatkool	kuni 1995 Valga Eriinternaatkool
Valga Jaanikese Kool	
Vastseliina Sanatoorne Internaatkool	
Vidruka Kool	
Võru Järve Kool	
Õismäe Kool	
Ämmuste Kool	kuni 1998 Ämmuste Abikool, kuni 1992 algkool

Muud koolid

Johannese Kool Rosmal	alates 1989, kuni 1996 algkoolina
Kohtla-Järve Õppekoondis “Polütehnik”	lõpetas tegevuse 1994
Narva-Jõesuu Kool	
Narva Kadastiku Kool	
Narva Peetri Kool	
Narva Vanalinna Kool	kuni 1992 keskkool
Narva Õigeusklik Hunanitaar-Üldhariduslik Kool	kuni 1994 algkool
Nõmme Kool	Nõmme Erakool
Rakvere Vaba Waldorfkool	kuni 1995 Rakvere Vabakooli Seltsi Algkool, kuni 1994 algkool
Retla Kool	1993-1998 Retla Põhikool, kuni 1993 Retla 9-klassiline kool
Tallinna Mustamäe Üldhariduskool	
Tallinna Kalamaja Üldhariduskool	kuni 1998 Tallinna Vana-Kalamaja Üldhariduskool; kuni 1992 keskkool
Tartu Annemõisa Kool	
Tartu Kesklinna Kool	
Tartu Vaba Waldorfkool	kuni 1996 Tartu Vabakool, kuni 1995 algkool
Tartu Veeriku Kool	
Varbola Kool	1993-1998 Varbola Põhikool-Lasteaed, kuni 1993 Varbola Lasteaed-Algkool, kuni 1992 algkool

Vene Humanitaarkool	1995-1997 Vene Humanitaarne Kool, kuni 1995 Vene Humanitaarne Keskkool, kuni 1995 keskkool
Vene Kultuurikool "Taassünd"	kuni 1994 algkool
Viljandi Vaba Waldorfikool	kuni 1996 algkool

NB! Kui isikul ei ole põhiharidust, siis on tal võimalik omandada eelkutseharidus koos põhiharidusega. Kui isik on lõpetanud põhihariduseta noortele mõeldud eelkutseõppe, kus ta on saanud põhihariduse üldhariduskoolist ning eelkutseõppe kutseõpet andvast koolist, siis on ta küll omandanud põhihariduse üldhariduskoolis, kuid kutseharidust tal ei ole. Sellist taset on võimalik omandada näiteks Põltsamaa Ametikoolis või Vana-Vigala Tehnika ja Teeninduskoolis.

4- Põhiharidus kutsekoolist märgitakse isikul, kes omandas kutsekoolis või tehnikakoolis koos kutsega ka põhihariduse
Siia alla kuuluvad näiteks isikud, kes lõpetasid ajavahemikus 1920-1944 kutsekeskkooli.

5- Keskharidus üldhariduskoolist (keskkool või günaasium) (kümne-, üheteistkümne või kaheteistkümneklassiline keskkool, gümnaasium, reaalkool, üldhariduslik kolledž)
Isik on lõpetanud kümne-, üheteistkümne- või kaheteistkümneklassilise keskkooli, gümnaasiumi, reaalkooli, üldhariduslikku kolledži või saanud keskhariduse puudega laste koolis või kinnises erikoolis. Siia ei kuulu isikud, kes on kutseõppes omandanud keskhariduse koos kutsega või keskerihariduse põhihariduse baasil.

Gümnaasiumid - sealhulgas humanitaargümnaasiumid, kommertsgümnaasiumid, majandusgümnaasiumid, reaalgümnaasiumid, täiskasvanute gümnaasiumid, gümnaasiumide õhtused ja kaugõppeosakonnad, Eesti Spordigümnaasium, Tallinna Tehnikagümnaasium, Tartu Kunstigümnaasium.
Keskkoolid (v.a 1934. a seaduse alusel tegutsenud keskkoolid: progümnaasiumid ja reaalkoolid). Sealhulgas kaugõppekeskkoolid, töölisnoorte keskkoolid, õhtukeskkoolid, keskkoolide õhtused ja kaugõppeosakonnad, Tallinna Kopli Kunstikeskkool, Tallinna Muusikakeskkool.

Kolledzid

Tallinna Inglise Kolledž	kuni 1996. a Tallinna 7. Keskkool
Narva Rahvaülikooli Kolledž	1925-1933
Riiklik Kolledž	1936-1940
Tallinna Erakolledž	1937-1940, varem H. Kubu Tütarlaste Erahumanitaargümnaasium
Tallinna Rahvaülikooli Seltsi Kolledž	1919-1940
A.Tõrvand-Tellmanni Erakolledž	1933-1940

Erikoolid

Haapsalu Sanatoorne Internaatkool	Keskkool kuni aastani 1998, praegu põhikool
Keila-Joa Sanatoorne Internaatkool	
Tallinna Kaugõppe Erikeskkool	1964-1997
Tartu Emajõe Kool	1958-1964 Tartu Pimedate Laste Internaatkool, kuni 1994 Tartu 2. Eriinternaatkool
Tartu Herbert Masingu Kool	1992-1997 Tartu Sanatoorne Keskkool
Tallinna Heleni Kool	alates 1994; kuni 2005 Tallina Kurtide Kool

6- Keskharidus kutsekeskkoolist, tehnikumist, keskeriõppeasutusest märgitakse isikutel, kes omandasid **kutsekeskkoolis** koos kutsega ka keskhariduse, samuti need isikud, kes omandasid **keskerihariduse põhihariduse baasil**.

Kutsekeskkoolid aastani 1944 (baashariduseks 6-klassiline algkool, õppeaeg 4 aastat: aianduskeskkoolid, kaubanduskeskkoolid, kodunduskeskkoolid, tööstuskeskkoolid.
Kutsekeskkoolid aastast 1967 (baashariduseks põhikool, õppeaeg 3–4 aastat, kutseõpe keskkooli/gümnaasiumi õppekavaga ühitatud.

Tehnikumid - kõik tegutsenud ja seda nimetust kandnud keskastme õppeasutused: polü-, tööstus-, majandus- sovhoos-, põllumajandustehnikumid jt, va 1920-1935 kõrgkoolina töötanud Tallinna Tehnikum.
Küsimuse eesmärk on fikseerida küsitletava kõrgeim lõpetatud kutse-, ameti- või erialane haridustase küsitlusmomendil. Tähele tuleb panna, et isiku haridustaseme määrab kõrgeim formaalharidussüsteemis (st kutseõppeasutuses või kõrgkoolis) lõpetatud õppeasutus, lõpetamata jäänud haridus seda ei tõsta. Siia ei kuulu üldharidusliku keskkooli lõpetanu, kes sai üldhariduskoolist lisaks keskharidusele mingi kutse. Ka ei anna kutse-, ameti ega erialaharidust kursuste lõpetamine. Välisriigis kutse-, ameti- või erialahariduse omandanud isikute haridustase tuleb määrata analoogiliselt Eestis omandatud haridustasemega.

1- Ei oma kutse-, ameti- ega erialaharidust
Märgitakse isikul, kellel ei ole kutse-, ameti- ega eriharidust (näiteks põhikooli või keskkooli lõpetanud isikud, kes ei ole hiljem omandanud kutse-, ameti- ega eriharidust). Siia kuuluvad ka need üldharidusliku keskkooli lõpetanud, kes said keskkoolist lisaks keskharidusele mingi kutse.

Omandanud kutse kutsekoolis, kutsekeskkoolis, keskerikoolis või tehnikumis (2, 3, 4, 5, 6 või 7).
Nende haridustasemete määramisel on oluline kooli sisseastumisel nõutud baasharidus: ei olnud üldhariduse nõuet, põhiharidus või keskharidus ning lõpetatud kooli tüüp: kutsekool, kutsekeskkool, tehnikum või kesk-eriõppeasutus.
Kui vastaja ütleb, et omandas kutse kutsekoolis, kutsekeskkoolis, keskerikoolis või tehnikumis, kuid ei oska valida variantide 2, 3, 4, 5, 6 või 7 vahel, siis esitada järgmised küsimused ning vastuste alusel toimida järgnevalt:

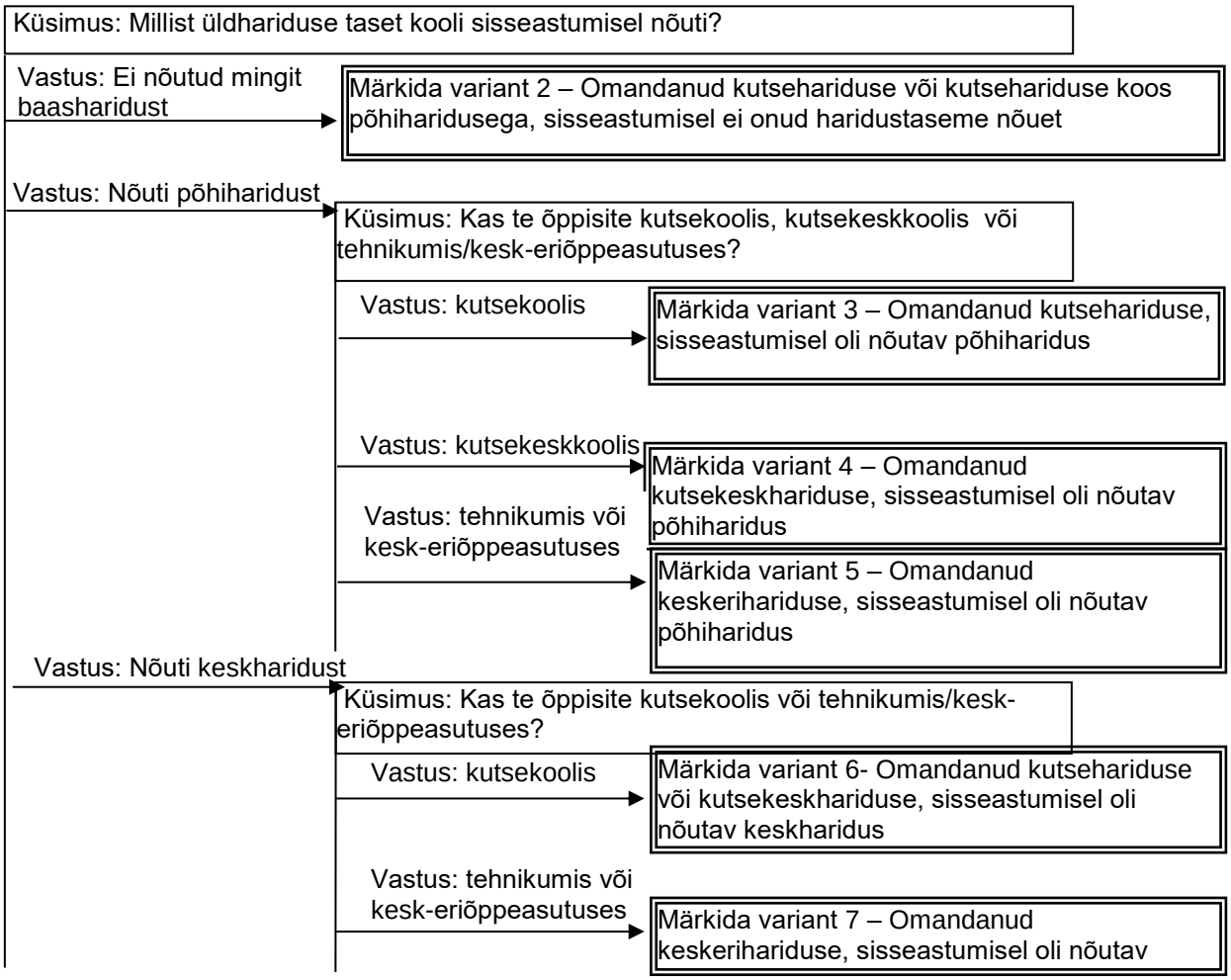

2- Omandanud kutsehariduse, sisseastumisel ei olnud haridustaseme nõuet

Märgitakse isikul, kes on pärast üldhariduskooli mõne haridusastme lõpetamist saanud dokumendi kutsealase ettevalmistuse kohta kutseõppes (kutsekoolis, tehnikakoolis vms).

Sealjuures sisseastumisel ei olnud üldhariduse nõuet. Kirja lähevad ka isikud, kes omandasid sama õppekava raames koos kutseharidusega ka põhihariduse. Täiend- ja ümberõpet, töökohal toimunud väljaõpet ning huviharidust (keeltekursused, rahvaülikoolid) siin ei arvestata.
NB! Kui isikul ei ole põhiharidust, siis on tal võimalik omandada eelkutseharidus koos põhiharidusega. Kui isik on lõpetanud põhihariduseta noortele mõeldud eelkutseõppe, kus ta on saanud põhihariduse üldhariduskoolist ning eelkutseõppe kutseõpet andvast koolist, siis on ta küll omandanud põhihariduse üldhariduskoolis, kuid kutseharidust tal ei ole. Sellist taset on võimalik omandada näiteks Põltsamaa Ametikoolis või Vana-Vigala Tehnika ja Teeninduskoolis.

3- Omandanud kutsehariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
Märgitakse isikul, kes on pärast üldhariduskooli mõne haridusastme lõpetamist saanud dokumendi kutsealase ettevalmistuse kohta kutseõppes (kutsekoolis, tehnikakoolis vms), ilma et ta oleks samas omandanud põhi- või keskharidust. Sealjuures sisseastumisel oli põhihariduse nõue.

4- Omandanud kutsekeskhariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
Märgitakse isikul, kes kutseharidusega koos omandas sama õppekava raames keskhariduse (näiteks kutsekeskkoolis keskharidust tõendava tunnistuse ja kutsetunnistuse saanud isik). Sisseastumisel oli nõutav põhiharidus. Siia ei kuulu need, kes üldhariduskoolis (keskkoolis, gümnaasiumis vm) lisaks omandatud keskharidusele said dokumendi kutsealase ettevalmistuse kohta.

5- Omandanud keskerihariduse, sisseastumisel oli nõutav põhiharidus
Märgitakse isikul, kes on põhihariduse baasil lõpetanud tehnikumi, kommertskooli, kõrgema põllumajandus- või aianduskooli, merekooli või mõne muu õppeasutuse keskerihariduse taseme õppekava.

6- Omandanud kutsehariduse või kutsekeskhariduse, sisseastumisel oli nõutav keskharidus
Märgitakse isikul, kes on lõpetanud keskhariduse baasil mõne õppeasutuse kutsekeskhariduse taseme õppekava.

7- Omandanud keskerihariduse, sisseastumisel oli nõutav keskharidus
Märgitakse isikul, kes on keskhariduse baasil lõpetanud mõne keskeriõppeasutuse või muu õppeasutuse keskerihariduse taseme õppekava.

Põhiliselt kutse-, ameti- või erialaharidust andnud õppeasutused

Kutsekoolid aastani 1944 (baashariduseks 6-klassiline algkool, õppeaeg 1–3 aastat): aianduskoolid, ametikoolid, kodumajanduskoolid, kodutööstuskoolid, kutseainelised täienduskoolid, naiskutsekoolid, põllunduskoolid, tööstusõpilaste koolid.
Kutsekoolid aastast 1945 (baashariduseks üldhariduskooli 4. – 6. klassi, 7-klassiline kool; õppeaeg 1–2 aastat): aianduskoolid, ehituskoolid, kaevanduskoolid, karjatalitajate koolid, karja kontrollassistentide koolid, kodumajapidamiskoolid, põllumajanduse mehhaniseerimise koolid, põllunduskoolid, raudteekoolid, vabrikukoolid, tööstuskoolid.
Kutsekoolid aastast 1962 (baashariduseks 8-klassiline kool, 9-klassiline põhikool, õppeaeg 1–3 aastat): Linnakutsekoolid
Maakutsekoolid
Ametikoolid (Kuressaare Ametikool- on andnud nii kutseharidust, kutsekeskharidust kui keskeriharidust)
Ehituskoolid (Tallinna Ehituskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Tallinna Kopli Ehituskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Tartu Ehitus ja Kergetööstuskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust)
Kaubanduskoolid (Narva Kaubanduskool-, Tallinna Juhkentali Kaubanduskool, Tallinna Kaubandus- ja Kulinaariakool)
Kergetööstuskoolid (Narva Kergetööstuskool on andnud nii kutseharidust, kutsekeskharidust kui keskeriharidust, Tallinna Kergetööstuskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Sindi Kergetööstuskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust)

Kutsekoolid (Kohtla-Järve Kutsekool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Tallinna Kutsekool nr 5- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Rummu Erikutsekool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Sillamäe Kutsekool- on andnud nii kutseharidust, kutsekeskharidust kui keskeriharidust, Valga Kutsekool-on andnud kutseharidust, Viljandi Kutsekool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust)
Majanduskoolid (Pärnu Kodumajanduskool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Tallinna Majanduskool- on andnud nii kutseharidust, kutsekeskharidust kui keskeriharidust)
Mehaanikakoolid (Tallinna Mehaanikakool- on andnud kutseharidust, Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust)
Põllutöökoolid (Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökool- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust)
Õppekeskused (Rapla Õppekeskus- on andnud kutseharidust, Saaremaa Kutseõppekeskus-on andnud kutseharidust, Tartu Õppekeskus- on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Viljandi Õppekeskus-on andnud kutseharidust, Väike-Maarja Õppekeskus -on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust, Valga Kutseõppekeskus -on andnud nii kutseharidust kui ka kutsekeskharidust).
Kutsekeskkoolid aastani 1944 (baashariduseks 6-klassiline algkool, õppeaeg 4 aastat: aianduskeskkoolid, kaubanduskeskkoolid, kodunduskeskkoolid, tööstuskeskkoolid.
Kutsekeskkoolid aastast 1967 (baashariduseks põhikool, õppeaeg 3–4 aastat, kutseõpe keskkooli/gümnaasiumi õppekavaga ühitatud.
Tehnikakoolid (baashariduseks keskharidus, õppeaeg 1–2 aastat), sealhulgas keskharidusel põhinev kutseõpe kutsekoolides.
Tehnikumid - kõik tegutsenud ja seda nimetust kandnud keskastme õppeasutused: polü-, tööstus-, majandus- sovhoos-, põllumajandustehnikumid jt, va 1920-1935 kõrgkoolina töötanud Tallinna Tehnikum.
Teised õppeasutused, kus oli/on võimalik omandada kutse-/keskeri- või tehnikumiharidust
NB! Erinevalt teistest kuni aastani 1940. aastani tegutsenud kutsekeskkoolidest on Jäneda, Olustvere ning Tallinna põllutöökeskkoolid arvestatud keskeriõppeasutustena, kuna vastavalt Haridusministeeriumi 1932. a korraldusele võis põllutöökeskkooli lõpetanu täiendavate eksamite sooritamisel erandkorras jätkata õpinguid Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas.
Oluline on eristada kutse-, ameti- või erialaharidust selle järgi, mis oli antud õppeasutuses baashariduse nõudeks. Lisaks baashariduse nõudele on kutsehariduse taseme määramisel oluline, millise üldharidustaseme isik koos kutsega omandas.

8- Omandanud kutsekõrghariduse, rakenduskõrghariduse või läbinud diplomiõppe (kuni 2 aastat õpinguid) (lõpetamine oli võimalik alates 1992)

Kutsekõrgharidus: lõpetamisel ei anta akadeemilist kraadi, vaid kõrgharidust tõendav diplom (lõpetamine on võimalik alates 2000. aastast). Isik on lõpetanud (rakendus)kõrgkooli, kutseõppeasutuse või muu õppeasutuse kutsekõrghariduse õppekava järgi. Kutsekõrgharidust ei saa enam omandada alates 2008. aastast.
Rakenduskõrgharidus või diplomiõpe: lõpetamisel ei anta akadeemilist kraadi, vaid kõrgharidust tõendav diplom. Isik on lõpetanud kõrgema õppeasutuse või muu õppeasutuse rakenduskõrghariduse (lõpetamine on võimalik alates 2002. aastast) või diplomiõppe (lõpetamine on võimalik alates 1992. aastast) õppekava järgi.

9- Omandnud kutsekõrghariduse, rakenduskõrghariduse või läbinud diplomiõppe (3-4 aastat õpinguid) (lõpetamine oli võimalik alates 1992)
Vt. Eelmine punkt

10- Omandanud kõrghariduse enne 1992. aastat või bakalaureusekraadi (3-4 aastat õpinguid)
Enne 1992. aastat omandatud kõrgharidus: isikul on kõrgharidust (enne 1992. aastat) tõendav diplom, st ta on läbinud instituudi, akadeemia, ülikooli või mõne muu õppeasutuse kõrghariduse taseme õppekava. Kui isik on omandanud kõrghariduse enne 1992. aastat välismaal, siis tuleb märkida haridustase, mille isik välismaal omandas, mitte „enne 1992. aastat omandatud kõrgharidus".
Üldarsti tasemele jäänud arsti loetakse magistrikraadi väärilseks.
Bakalaureus: isikul on bakalaureusekraadi tõendav diplom (sai lõpetada alates 1992. aastast), st ta on läbinud instituudi, akadeemia, ülikooli või mõne muu õppeasutuse kõrghariduse taseme õppekava.

11- Omandnud magistrikraadi rakenduskõrgkoolist, kutsekõrgkoolist; kutsemagister ülikoolist
Märgitakse isikutel, kes on omandanud magistrikraadi rakenduskõrgkoolis või kutsekõrgkoolis või saanud kutsemagistri ülikoolist

12- Magistrikraad (3+2, 4+2, 5+4 süsteemi järgi, sh integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe), arstikutse (internatuuri või üldarsti kutse saanud, enne 1992.aastat diplom)

Märgitakse isikule, kellele on antud magistrikraad. Siia tasemele kuuluvad ka internatuuri läbinud isikud ja pärast bakalaureuseõpet üheaastase õpetajakoolituse läbinud isikud ning integreeritud õppe lõpetanud isikud (integreeritud õppe lõpetamine on võimalik alates 2002. aastast).

13- Doktorikraad (sh kandidaadikraad, ordinatuuri, residentuuri lõpetanud)
Isikule on antud kandidaadi- või doktorikraad. Siia kuuluvad ka residentuuri lõpetanud isikud. Doktorikraadile vastavaks loetakse ka NSV Liidu haridussüsteemis omandatud kvalifikatsioon, mida tõendab:

1) kandidaadikraadi (*Kandidat nauk) diplom*;
2) doktorikraadi (*Doktor nauk) diplom*.
3) internatuuri,ordinatuuri või residentuuri lõpetanud arst

95- Õpib praegu kutse-, ameti- või eriala omandamiseks õppeasutuses
97- Muu, milline (märkida ainult juhul, kui ei suuda määratleda etteantud vastusekategooriates)

Küsimuses DN041küsitakse haridusaastaid. Selle küsimusega soovitakse saada teada, mitu aastat haridust inimesel on. Selleks loetakse ainult õppe nominaalaastaid, mitte näiteks seda, et inimene õppis koduõppes 18 aastat, aga läbis selle aja joksul siiski vaid 6-aastase programmi. Seega tema haridusaastate arv on 6. Samuti ka kaugõppes või õhtuõppes õpitud aastad ei lähe kirja nii nagu neid tegelikult kulus, vaid ainult need nominaalaastad, mis selle taseme või kutse omandamiseks oli ette nähtud.

Elulоolises andmestikus küsitakse õppimist täiskoormusega (nt RE002, RE002, RE007 jm). Siin mõeldakse eluperioodi, kui inimese põhitegevus oli õppimine. Nii näiteks, kui ta päeval õppis, aga teenis lisa õhtutundidel ettekandjana, siis määratletakse ta ikka täiskoormusega õppijaks. Kui ta aga oli nt torulukksepp ning õppis õhtuti ka sama kutset, siis määratletakse ta sel ajavahemikul siiski põhitegevusena töötajaks, mitte õppijaks.

Küsimus RE002. Mis aastal lõpetasite oma pideva päevase haridustee? Koduõpet saab lugeda siia alla ainult siis, kui inimene käis koolis vastamas/kontrolltöid tegemas ehk oli pidevalt seotud haridusasutuse programmiga.

11.7. HOOLDUSKINDLUSTUS EESTIS

Erinevate sissetulekute all, aga ka töötamise moodulis, kus küsitakse, kas töötamises on tehtud muutusi just tänu puudele või pika-ajalisele haigusele, on küsimused ka riikliku ja erahoolduskindlustuse kohta. Erahoolduskindlustuseks võib pidada Eesti puhul neid õnnetusjuhtumi vastu tehtud kindlustusi, mis võimaldavad puude tekke korral teatud regulaarset sissetulekut või ühekordset kompensatsiooni. Meil võib aga esineda ka partnerite näol välismaal tehtud hoolduskindlustusi, mis tagavad vanas eas vajaduse tekkel hoolduseks vajaminevad vahendid.

Riiklikku hoolduskindlustust pakutakse Eestis kahel tasandil: riigi poolt rahastatakse nn erihoolekande teenuseid, st neid inimesi, kes vajavad oma vaimse tervise olukorra tõttu igapäevaelus juhendamist, nõustamist, kõrvalabi ja järelevalvet vastava eriala spetsialistilt. Taoliste erihoolekande teenuste alla mahuvad ka iseseisvat elamist toetavad teenused nagu kogukonnas elamise teenus, igapäevaelu toetamise teenus, toetatud elamise teenus, aga ka raskematel juhtudel ööpäevaringne hooldusteenus raske psüühikahäirega inimestele. Erihoolekandeteenuste saamisel on aluseks määratud puue lähtudes psüühikahäire vastavast diagnoosist ja inimese iseseisva toimetuleku astmest.

Riiklikuks võib lugeda ka kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad teenused nagu hooldajatoetus, mis määratakse täisealise isiku hooldamiseks, koduteenus, päevahoid, isikliku abistaja või tugiisiku teenus, aga ka väljaspool kodu osutatav üldhoolekodu teenus. Üldhoolekodu teenuse puhul eeldatakse siiski, et abivajav inimene maksab ise oma teenused kinni. Kuid juhul, kui eaka enda sissetulekust jääb kätte vähem kui 15% ja tema perekonnal puudub ka võimalus finantseerimiseks, on tal õigus taotleda tingimustele vastates kohaliku omavalitsuse vastavat toetust.

11.8. MÕNED TÄHELEPANUOSUTUSED PÕHIKÜSIMUSTE KOHTA

Küsimus PH059. Kas kasutate mõnd kaardil loetletud vahendit? NB! Häirenupuna ei tohi käsitleda mobiili otsevalimist (nupp), mis vajutades ühendab inimese tema lähedastega.

Küsimus BR001. Kas te olete kunagi suitsetanud sigarette, sigareid, sigarillosid või piipu iga päev vähemalt ühe aasta jooksul?_Suitsetamiseks loetakse siin ka vesipiibu, e-sigareti ja omatehtud pläru tõmbamist.

Järgmises küsimuses BR005 “Mida suitsetate enne suitsetamisest loobumist?” loetakse suitsetamiseks seda, kui suitsu tõmmati vähemalt aasta jooksul iga päev.

Küsimus BR026. Kui sageli te sööte tavalisel nädalal piimatooteid … Vastata tuleb sõltumata põhjusest, miks neid piimatooteid süüakse või ei sööda. Näiteks ka siis, kui vastaja ei söö piimatooteid laktoositalumatuse tõttu. Märkust juurde kirjutama ei pea.

Küsimus HC115. Kas viimase 12 kuu jooksul esines olukordi, kus teil oli vajadus külastada arsti, kuid te ei saanud seda teha pikkade järjekordade tõttu? Mõeldud on järjekordi tasuta arstiabile.

Küsimus EP633. Meenutage nüüd neid perioode, millal te olite töötu ning otsisite tööd.
Töötuks loetakse inimene, kellel pole tööd JA ta otsib tööd JA on valmis tööle asuma.

Küsimus EP061. Kui palju inimesi töötas teie alluvuses? Kui inimene töötab üksi, annab endale ise tööd, siis on valik "Ei ühtegi".

Küsimus EP082. Kui palju te saite eelmisel aastal kokku kätte lisa- või täiendavaid makseid … Emeriiditasu loetakse tööandjapensioniks. Siin tuleb märkida ka nt Tallinna elanikele makstavat pensionilisa või vabariigis makstavat üksikult elava inimese pensionitoetust.

Küsimus HO079. Kas te elate sotsiaalkorteris või munitsipaalpinnal või sellega võrdsustatud eluruumis? Panisonaat lugege hooldeoduks, mitte sotsiaalkorteriks või munitsipaalpinnaks.

Küsimus AS054. Nüüd räägime rahast, mida te võlgnete,.. Käendus on võlg ainult sel juhul, kui see on pööratud täitmiseks.

Küsimus EP102. Kas teie panus ___ oli vabatahtlik või kohustuslik. Pensioni 2. sammas tuleb lugeda kohustulikuks panuseks. Kuigi see oli teatud aastakäikude inimeste jaoks valitav, on ta oma olemuselt kohustuslik. Kohustuslikkus tuleb sellest, et pärast seda, kui leping on sõlmitud, panustamine muutus kohustuseks.

Küsimus EX105. Kas partner töötas töökohal palgatöötajana erasektoris, avalikus sektoris või FIE või muu iseendale tööandjana? Kui kõnealune isik töötas mitmel töökohal, siis vastaja ise ostustab, millisest ta räägib.

Küsimus IV020. Asendusvastaja oli põhivastajale kes? Kui asendusvastaja on põhivastaja eestkostja, siis ta märgib ennast “muuks isikuks” ainult sel juhul, kui ta ei vasta ühelegi teisele loetletud liigitusele,

Küsimus HS006. Kas pidite (lapsepõlves tervisprobleemide tõttu) veetma vähemalt kuu haiglas? Mõeldud on haiglas viibimist kuu aega järjest.

Küsimus HS059. Millal algas kehva tervise või puude periood? Puude all ei mõelda siin mitte ainult ametlikult määratud puuet, vaid ka tegevuspiirangut.

12.INTERVJUU LÕPETAMINE

Intervjuu lõpetamisel ärge unustage vajutada “Close“ ikoonile ekraani all paremal nurgas! Intervjuu põhiosale järgneb Eesti moodul (vt punt 12). Põhjusel, et teistes riikides on riigisisene moodul paberkandjal, meil aga arvutisse sisestatav küsitlus, on intervjuu põhisoa lõpetamisel ekraanil ebaloogiline sõnastus.